

Potrebujeme iný svet

Braňo Ondruš

Zatiaľ čo v Belehrade vyzývali delegáti medzinárodného kongresu antifašistov na vytvorenie širokých spoločenských koalícií proti pravicovému extrémizmu, v Bratislave kráčala pred parlament mohutná demonštrácia spájajúca radikálnych ľavicárov, bojovníkov za práva LGBTI+, environmentálnych či ľudsko-právnych aktivistov. Mladých študentov, i pracujúcich po päťdesiatke. Ženy i mužov. Z Bratislavy i opačného konca republiky.

Hlavné médiá o demonštrácii informovali opatrne, aby neprekryli vládou podporované podujatie, ktoré naplnilo námestie SNP dva dni predtým. Keď sa dojatá prezidentka objímala s majiteľom reštaurácie a premiér predstieral účasť s obeťami homofóbnych útokov, na hlavnej železničnej stanici náckovia z tábora Slovana Bratislava zbili mladých ľavicových aktivistov – lesbické dievča a jej heterosexuálneho kamaráta. Lebo mala na rucksaku dúhovú stužku a reagovala na ich vulgárne pokriky. A potom ďalších v bratislavskej pivárni a iných v Nitre.

A nič. Minister vnútra a policajný šéf sú v pohode.

Neonacistický vrah zverejňoval svoje neofašistické plány celé mesiace na internete. Otvorene propagoval nielen svoju zvrátenú ideologickú orientáciu, ale aj ciele vražd. Ventiloval nenávisť, ktorá by z neho pred 80 rokmi robila hviezdu Hitlerovho a Tisovho režimu. Presne napísal, koho a v akom poradí sa chystá zabiť. A potom sa do toho pustil. Naše bezpečnostné orgány, ktorým sa v „boji proti mafii“ darí „usvedčiť“ iba tých, ktorí sa sami priznajú, o ňom nemali ani tušenia.

A nič. Minister vnútra a policajný prezident – a šéf SIS – sú v pohode.

Lebo veď to nie je také jednoduché, povedal prezident policajného zboru, ten soplavý nácek písal pod pseudonymom. A navyše v angličtine. Pre našu „protimafiánsku“ políciu neprekonateľné prekážky. Mne Google oznámil, že mi bude posilať ponuky z Macedónska, lebo sa odtiaľ prihlasujem dosť často. A Facebook vám ponúkne priateľstvo s človekom, ktorého ste v živote nestretli, ak vám pošle jednu smsku cez WhatsApp. Naši policajti netušili o aktívnom náckovi z Bratislavy, ale veľké sociálne siete o nás vedia viac než vlastní rodičia. Pritom na internete nás nesledujú ľudia, ale matematické algoritmy.

A nič. Minister vnútra a policajný prezident – a šéf SIS – sú v pohode.

A keď samotní vládni predstavitelia začali verklíkovať, že hlavným cieľom pravicového teroristu bol premiér, Roman Mikulec len odvrkol, že sa oňho nebojí, lebo je dobre chránený. Ani fakt, že polícia – spätne (!) – zistila, že vrah si bol obzerať premiérov byt, ho nevyrušil, lebo keby mladík vytiahol pištoľ, premiérova ochranka by zasiahla. Lenže bežní ľudia, LGBTI+, Židia, ľavicári, antifašisti takú výsadu nemajú. Tých tu pravicoví vrahovia, extrémisti a násilníci vraždia a bijú za bieleho dňa.

A nič. Minister vnútra a policajný šéf sú v pohode. (Pokračovanie na str. 2)

Budúcnosť je antifašistická

Martin Krno

Foto: Zväz Priama akcia

Už dávno hlavné mesto Slovenska nezažilo takú masovú demonštráciu a vzápätí protestný pochod vedúci z Námestia SNP až pred Národnú radu SR, aký sa odohral v nedeľu 16. októbra. Hlavní rečníci na podujatí Zostávame v uliciach si nedávali obrúsok pred ústa, keď hovorili o súčasných vládných predstaviteľoch.

Iste, vo všeobecnosti spomenuli aj predchádzajúce garnitúry, ktoré tiež nesplnili svoje sľuby v oblasti prehlbovania ľudských práv, ale prím hrala ostrá kritika tej terajšej. Išla ešte ďalej, v prejavoch odzneli aj

vážne pochybnosti, či je vôbec prevládajúci politický systém, a to nielen na Slovensku, schopný riešiť tieto problémy.

Nezáujem hlavných médií

Zrejme to bol jeden z dôvodov, prečo mainstreamové médiá podujatiu venovali očividne menšiu pozornosť ako tomu zo 14. októbra, na ktorom rečnila i prezidentka Zuzana Čaputová a prišlo viacero politikov, vrátane premiéra Eduarda Hegera. Aj keď protestný míting v nedeľnom spravodajstve spomenuli, tak všimli si niekoľko odznených vulgarizmov, čo im u našich ústavných činiteľov akosi neprekáža, alebo nevelikú potýčku s policajtni pred budovou par-

lamentu, kam sa protestný sprievod vydal z centrálného námestia.

Aj tu v úvode vystúpili priatelia zavraždených mládencov Juraja a Matúša, no určite nie plačlivo, skôr bojovne. Nedeľná akcia, ako napovedá jej názov *Zostávame v uliciach*, bola odpoveďou na rozhodnutie „oficiálnych“ LGBTI+ združení, že už nebudú organizovať protesty v uliciach, ale sa sústreďia na rokovania s politikmi. Tí im ukázali, čo si skutočne myslia, o niekoľko dní, keď drvivá väčšina poslancov NR SR nepodporila ani kompromisný legislatívny návrh SaS na zlepšenie právneho postavenia „neregistrovaných partnerov“.

(Pokračovanie na str. 2)

Významné medzinárodné stretnutie

Jozef Ťažký, podpredseda ÚR SZPB

V Belehrade sa 24. a 25. októbra zišli zástupcovia protifašistických organizácií združených v Medzinárodnej federácii bojovníkov odporu (FIR). SZPB zastupovali podpredsedovia ÚR SZPB Juraj Drotár a autor článku.

O antifašizme a nebezpečenstve pravicovej politiky v Európe hovorilo 31 rečníkov. Juraj Drotár priblížil situáciu na Slovensku z pohľadu SZPB. Na vystúpenia reagovala bohatá diskusia, ktorá upriamila pozornosť na vlnu pravicového extrémizmu naprieč Európou. Sprevažda ju nezakryté úsilie revidovať výsledky 2. sv. vojny a oslabovať klasické antifašistické organizácie.

Viacrát zaznelo, aby sa z nás nestali salónni bojovníci

proti fašizmu, zatiaľ čo v parlamentoch našich krajín „vyčínajú“ extrémisti, ktorí sa chcú dostať k rozhodujúcej moci. Jedným z poznatkov všetkých zúčastnených je, že v tomto úsilí sa dajú dosiahnuť efektívne výsledky iba za aktívnej spolupráce s vládou, jej orgánmi a inštitúciami.

Dokopy vyše 100 delegátom vytvorili hostitelia z Federácie zväzov bojovníkov v národno-oslobodzovacích vojnách Srbska (SUBNOR) príjemné pracovné podmienky. Predseda FIR Vilmoš Hanti a generálny tajomník Ulrich Schneider za všetkých zúčastnených organizátorom poďakovali, osobitne predsedovi SUBNOR Vidosavovi Kovačevićovi.

Kongresovú deklaráciu (nájdete ju na 11. strane) predložil Ulrich Schneider príslušnému výboru Európskeho parlamentu.

Budúcnosť je antifašistická

Tisíce demonštrantov zaplnili v nedeľu 16. októbra hornú polovicu Námestia SNP v Bratislave.

(Dokončenie zo str. 1)

Viaceri rečníci zdôraznili, že mladý vrah zdieľajúci zvrátené názory amerických neonacistov uviedol na sociálnych sieťach pred svojou samovraždou, že najviac nenávidel Židov, teda nie homosexuálov, ale aj marxistov, komunistov, aktivistov združení chrániacich spoločenskú menšiny. Napokon si však zbabelo vybral najľahší terč – priestor pred barom na Zámockej ulici, kde sa denne schádzajú príslušníci LGBTI+ komunity.

Ako podujatie zhodnotili členovia SZPB

Akciu 16. októbra narychlo usporiadali viaceré mládežnícke antifašistické, ľavicové a protixenofóbne iniciatívy, ktoré naň nadviažu mítingmi v ďalších slovenských mestách. Na tom v Bratislave sa zúčastnili aj viacerí členovia SZPB. Katarína Kocurová-Ftáčniková na otázku, prečo prišla na protest, reagovala: „Keď neonacista v rámci svojej chorej ideológie zaútočí na príslušníkov

menšiny, teraz konkrétne LGBTI+, tak každý antifašista vie, kde je jeho miesto.“

Vzápätí jej dalo za pravdu masové skandovanie davu ľudí, keď zahli na Palisády: „Smrť fašizmu! Smrť fašizmu!“ Jednoznačne to odzrkadľovalo spontánnu atmosféru, ktorá vládla na celom podujatí.

„Manifestácia i pochod mali jasné protifašistické zameranie. Ostré a, áno, aj emotívne vystúpenia proti slovenskej krajnej pravici a fašizoidným prejavom v našom verejnom priestore,“ zhodnotil večer nedeľnú akciu bývalý europoslanec Boris Zala. „Čo je potešiteľné, 80 percent účastníkov tvorili mladí ľudia. Jasne to ukazuje, že si plne uvedomujú potrebu verejne prezentovať svoj antifašizmus. Nechýbali ani mladí ľavičiarci s ostro antikapitalistickými postojmi... Bolo to výborné podujatie a každý antifašista, kto tam neprišiel, môže ľutovať.“

Pred sídlom parlamentu demonštrantov už čakal kordón policajtov.

Potrebuje iný svet

(Dokončenie zo str. 1)

Aj prezidentka je v pohode a ani len na um jej nezišlo aspoň vyzvať Mikulca, ktorého sama dvakrát menovala do funkcie, aby

sa z nej pakoval. Aj keď výsledky jeho boja proti mafii sú na smiech, susedia nám pred nosom zatvárajú hranice pre policajnú neschopnosť ich efektívne brániť, a úrad pre verejné obstarávanie prichytil ministra pri podvodoch. A LGBTI+ ľudia, Židia, ľavičiarci, antifa-

šisti sa musia triasť o holý život.

A nič. Minister vnútra a policajný šéf a vlastne celá vláda sú v pohode.

A ak nie sú, tak len kvôli ich vnútorným sporom. Lebo prioritou je zachrániť koalíciu pri moci. Presne takto vyzerá totálna

Demonštranti kráčajú okolo bývalej evanjelickej nemocnice na Palisádoch. Vpravo s vlajkou Katarína Kocurová-Ftáčniková.

Demonštráciu inicioval antifašistický kolektív Povstanie pokračuje, ktorý už roky organizuje takéto podujatia ako upozornenie na silnejúce neofašistické tendencie v spoločnosti. Spolupracuje napr. s kvír študentským spolkom Light z Univerzity Komenského alebo feministickou iniciatívou Nebudeme ticho. Demonštráciu podporil aj anarcho-syndikalistický Zväz Priama akcia.

Teroristický čin na kvír komunite spáchal neonacista. Hoci je krviprelievanie najbrutálnejším prejavom krajne pravícových ideológií, nebezpečné sú všetky a toto je ich výsledok. Preto zaň majú zodpovednosť aj politici, političky, ktorí a ktoré robia nenávisť voči kvír ľuďom spoločensky „normálnou“ rečami o úchylákoch, pedofiloch, rozvrate hodnôt a tradičnej rodiny a tie médiá, ktoré z existencie kvír ľudí robia škandály a senzácie. Neonacisti si síce dávajú pozor na otvorený antisemitizmus či rasizmus vo svojich prejavoch a činoch, ale čoraz častejšie sa sústreďujú na práva žien a kvír osôb, pretože ich dehonestácia je v našej spoločnosti otvorene tolerovaná. Preto pre nich gejovia, lesby, trans a nebinárni ľudia predstavujú ľahký terč a takto sa im darí posúvať spoločenské nálady doprava.

Zostaneme v uliciach, lebo sa ukazuje, že vláda verejný priestor pred krajnou pravícou ochrániť nevie či nechce. Demokracia, sloboda a sociálna/spoločenská spravodlivosť musí byť pre všetky a všetkých, ako aj verejný priestor, preto symbolicky „zostaneme v uliciach“. A bude nás počuť i vidieť.

Jakub Ondruš, kolektív Povstanie pokračuje

kríza v krčoch sa zmietajúcej kapitalistickej spoločnosti. Presne takto vyzerala v Európe v 20. a 30. rokoch minulého storočia. A presne takto na ňu reagovali vtedajší mocní. V pohode vyládzdili cestu fašistom a nacistom k najstrašnejšej vojne.

Jeden z transparentov na antifašistickej demonštrácii v Bratislave hlásal, že iný svet je nielen možný, ale vyslovene nevyhnutný. Lebo dnešní lídri nám ukazujú, že v tomto svete sa dočkáme len nenávisť, chudoby, neslobody a vojny.

Kazachovia v novom veľvyslanectve

Martin Krno

Keď sme dostali pozvánku na otvorenie nového veľvyslanectva Kazašskej republiky v SR, milo nás prekvapilo, že nás pred budovou na Červeňovej ulici vítal s plynulou slovenčinou Roman Vassilenko.

Zoznámili sme sa s ním na Slavíne 4. apríla 2021 pri príležitosti 76. výročia oslobodenia Bratislavy. Onedlho sme ho prijali na pôde SZPB a dohodli sa na spolupráci.

Pod Slavínom

Po januárových dramatických udalostiach v Kazachstane ho odvolali domov a vymenovali za námestníka ministerstva za-

hraničných vecí. Nedávno na uvoľnené miesto veľvyslancu na Slovensku nastúpil Toležan Barlybajev. Jednou z jeho prvých úloh bolo presťahovanie

úradu jeho diplomatickej misie do vilovej štvrťi pod Slavínom.

Na malej slávnosti sa zúčastnili zástupcovia nášho ministerstva zahraničných vecí,

Debata v zasadačke veľvyslanectva s krásnym výhľadom na Bratislavu.

foto: Magžan Ilmžan

predseda zahraničného výboru NR SR Marián Kéry (Smer-SD), podnikatelia podporujúci ekonomickú spoluprácu s Kazachstanom, za SZPB bývalý veľvyslanec vo viacerých postsovietskych republikách prof. Peter Juza a moja maličkosť. Dohodli sme s veľvyslancom Barlybajevom skoré stretnutie s vedením nášho zväzu.

Demokratická budúcnosť

V zasadačej miestnosti s krásnym výhľadom na Bratislavu priblížil Roman Vassilenko súčasnú stabilizovanú situáciu vo svojej vlasti, ktorej hlavné mesto sa vrátilo k pôvodnému názvu Astana. Nedávno vystúpil prezident Kasym-Žorta Tokajev s dlhodobým programom Spravodlivý Kazachstan, ktorý predpokladá posilnenie de-

demokracie, parlamentu s pluralitným zložením viacerých strán, prehĺbenie ľudských práv, prijatie sociálnych a ekonomických opatrení pre rozvoj malých a stredných podnikov, zlepšenie zdravotnej starostlivosti a vzdelávania najmä v regiónoch.

Súčasne by sa mali obmedziť právomoci prezidenta, ktorý bude môcť zastávať tento post iba jedno sedemročné obdobie. Koncom novembra sa uskutočnia voľby hlavy štátu a budúci rok nového zákonodarného zhromaždenia. Prítomní poukázali najmä na dosiaľ nevyužitú možnosť ekonomickej spolupráce s touto krajinou oplývajúcou veľkým prírodným bohatstvom, ktorej hospodársky potenciál predstavuje 60 percent hrubého domáceho produktu všetkých piatich stredoázijských republík.

Partizánska prehliadka v Detve

Július Feješ, predseda ZO SZPB Detva
Foto: Jaroslav Švábenský

Jediná partizánska prehliadka na povstaleckom území sa konala 1. októbra 1944 v Detve. Presne 78 rokov po tejto významnej udalosti zorganizoval spomienkovú akciu ObIV SZPB Zvolen, ZO zväzu v Detve, tamojší mestský úrad a Banskobystrický samosprávny kraj.

Medzi účastníkmi, ktorí sa zišli pri pamätníku tejto udalosti, boli zástupcovia organizáto-

rov, politických strán, spoločenských združení, oblastných organizácií SZPB a Jednoty dôchodcov Slovenska.

Nechýbal Ondrej Lunter

Po privítaní moderátorom majorom Zdenom Baranom položili k pomníku kytice kvetov. Zoradení do slávnostného sprievodu sa presunuli k pamätníku padlých hrdinov, kde zástupcovia organizátorov položili veniec.

Delegáciu ObIV SZPB Zvolen viedol tajomník Ján Kašica, ZO SZPB Detva predseda Július Feješ, mesta Detva pri-

Na partizánskej prehliadke sa zúčastnil aj podpredseda BBSK Ondrej Lunter (prvý zľava), autor článku stojí vpravo s vencom.

mátor Ján Šufliarský, BBSK jeho podpredseda Ondrej Lunter, ďalej sa na podujatí zúčastnili tajomník ÚR SZPB Viliam Longauer, člen ÚR Ján Uhrík zo

Stropkova, delegácia Únie vojnových veteránov SR na čele s podpredsedom Pavlom Markom a funkcionári oblastných organizácií SZPB.

Vydarená akcia

Zo slávnostnej tribúny na námestí predniesla po hymne báseň Zuzana Pavlíková, členka Predsedníctva ObIV SZPB Zvolen. Prihovorili sa Ján Šufliarský, Ján Uhrík a Ondrej Lunter. Potom primátor otvoril Dni mesta Detvy a nasledoval kultúrny program.

Odbojári a hostia dostali niekoľko v Dennom centre č. 4 chutný guláš a odznaky pripomínajúce túto udalosť. Poďakovanie za podarenú akciu patrí všetkým organizátorom, obetavým členom výboru ZO SZPB Detva, majorovi Barancovi a tiež podpredsedovi BBSK Romanovi Malatincovi (Hlas-SD).

Spievaj, duša, spievaj!

Jaroslav Bulko, podpredseda ÚR SZPB

Slovami tejto krásnej slovenskej piesne sa niesla atmosféra v Mestskom kultúrnom stredisku v Liptovskom Mikuláši. Sedem speváckych súborov z celého Slovenska sa 13. 10. 2022 zúčastnilo na Celoslovenskej prehliadke spevokolov organizovaných pri JDS. Každý kraj reprezentoval jeden spevácky súbor, chýbal len Trnavský pre nemoc členov súboru.

Už od rána sa vo vestibule Mestského kultúrneho domu schádzali speváci-seniori a mnohí aj z divákmi zo svojich okresov.

Kraj Bratislavu zastupovala spevácka skupina Melódia z krajského mesta. Kraj Nitra zastupoval súbor Lipka z Dolných Krškán. Kraj Trenčín speváci Sihotiar z krajského mesta. Kraj Banskú Bystricu zastupovali speváci zo Žiaru nad Hronom, Seniori Optimisti. Kraj Žilinu speváci Poludnica z Liptovského Mikuláša. Kraj Košice speváci Lipa, zo Spišskej Novej Vsi. Kraj Prešov súbor Jazero z obce Rožkovany.

Nad celoslovenskou prehliadkou prevzal záštitu primátor Ján Blcháč (poslanec NR SR za Hlas-SD). Všetkých prítomných privítal a poprial pekný umelecký zážitok. Bolo

čo počúvať a ešte viac pozeráť. Niektoré súbory vystúpili v krojoch zo svojho regiónu. Nie nadarmo sa hovorí, že hudba sprevádza človeka od narodenia až po smrť.

Podakovanie seniorom

Naše mami nám spievali uspávanky, neskôr sme sa s ňou stretávali v detských rokoch a v dospelosti a teraz ako seniori. Pieseň je našim spoločníkom v radosťach ale aj vo chvíľach bolesti a smútku, v čase víťazstva ale i prehry a sklamaní. Pieseň otvára srdcia, spája ľudí bez ohľadu na národnosť, vyznanie a farbu pleti. Generácie ľudí preberali svoje piesne od svojich predchodcov.

Počuli sme piesne hymnické, veselé, smut-

né, oslavujúce život, lásku, piesne, ktoré zmiernujú bolesť a utrpenie. Diváci sa zhodli, že všetky seniorské súbory si zaslúžia naše poďakovanie a úctu, za to, že šíria slovenskú pieseň vo svojom blízkom i ďalekom okolí. Po posledných tónoch prehliadky boli odovzdané pamätné listy, kvety a darčeky.

Aj členovia SZPB

Spevácke súbory, ktoré pôsobia na Slovensku pod hlavičkou JDS netvorí len jej členovia, ale je medzi nimi aj dosť členov SZPB. Tieto súbory sa zúčastňujú na spomienkových zhromaždeniach v rámci SZPB a obohacujú ich o kultúrny zážitok. Aj takto vyzerá napĺňanie dohody o spolupráci medzi SZPB a JDS.

Slávny taliansky skladateľ Puccini povedal „hudba je vášeň, ktorej som sa upísal na celý život“. Diváci a všetci účinkujúci mohli v tento nevšedný deň poznať šarm hudby a spevu. Vďaka všetkým členom súborov za šírenie tradícií našich predkov, lebo národ ktorý nepozná svoju minulosť, nemá ani budúcnosť. A ľudová pieseň patrí k tomu najkrajšiemu, čo sa nám zachovalo z minulosti ľudu a čo nám hovorí o jeho živote v predchádzajúcich storočiach.

Pohľad na účastníkov celoslovenskej prehliadky v Liptovskom Mikuláši.

foto: autor

Svetlá nad bunkrami

Alexander Gergely, predseda ZO SZPB Trebišov 4

Členovia základných organizácií 1 a 4 v Trebišove a v Michalovciach si na 7. ročníku akcie Svetlá nad bunkrami priremnuli 84. výročie všeobecnej mobilizácie československej armády.

Nasvietili ľahké opevnenie M-II/51/A-180 v katastri obce Michalovce a ľahké opevnenie K-V/225/A-200 pri Slánskej Hute, v okresoch Trebišov a Košice-okolie. V tomto roku v Českej republike a na Slovensku nasvietili 144 objektov.

Západní spojenci vycúvali

V septembri 1938 sa ČSR ocitla v zložitej medzinárodnej situácii. Po anšluse Rakúska získalo Nemecko ďalšie divízie, vojenský materiál a najmä strategické postavenie, ktoré mu umožňovalo obísť vybudované čs. opevnenie a zaútočiť na obnaženej južnej hranici.

Francúzska a britská vláda po

porade 18. septembra 1938 prezidenta Eduarda Beneša varovali, že ak odmietne ultimátum na odstúpenie oblastí s viac ako polovicou nemecky hovoriaceho obyvateľstva, nemôže očakávať ich pomoc.

Československo mobilizovalo...

Čs. vláda sa podrobila, ale Hitler odmietol garantovať celistvosť nových hraníc a predložil nové požiadavky. V reakcii na to Francúzsko mobilizovalo, čiastočne i Veľká Británia a prestali Československo od mobilizácie odrádzať.

Armádny generál a nový premiér, národný hrdina z bitky pri Zborove Jan Syrový vyhlásil 23. septembra 1938 o 22.30 všeobecnú mobilizáciu. Útvary mali k dispozícii zhruba 2150 diel a 25-tisíc vozidiel. Obrnená technika pozostávala zo 415 tankov a tančikov a 75 obrnených automobilov. Vojenské letectvo malo takmer tisíc lietadiel, i kuriérne, čerňacie a školné lietadlá.

...a prišiel Mníchov

Naša armáda mohla počítať s 262 objektmi ľahkého a s približne 10-tisícami objektmi ľahkého opevnenia. Mnohé však neboli dobudované, chýbali protitankové míny, aj protiletadlová obrana.

Na úvod narýchlo zvolanej konferencii v Mníchove 29. septembra Adolf Hitler zdôraznil, že existencia Československa v jeho súčasnej podobe ohrozuje mier v Európe a predstrel svoje rozhodnutie obsadiť do týždňa české pohraničie.

Koniec

Francúzsky a britský premiér ho ubezpečili, že pre veľmoci je povinnosťou hľadať východisko z „čs. krízy“. Na druhý deň účastníci podpísali Mníchovskú dohodu. Tú pražská vláda prijala, napriek výhradám hlavného veliteľa brannej moci Ludvíka Krejčího a ďalších generálov, ktorí sa nechceli vzdať bez boja.

Demobilizovalo sa od 5. októbra 1938 v štyroch etapách v priebehu mesiaca. Vzhľadom na nevyjasnený vzťah k Ma-

ďarsku sa vojsk umiestnených na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi týkali len prvé dve fázy. Po

Viedenskej arbitráži došlo k demobilizácii aj tu, celkovo sa dokončila pred Vianocami.

Nasvietenie bunkra pri Trebišove.

foto: autor

Odysea československých letcov vojnovéj Európy

Zuzana Golianová, PR manažérka distribučnej spoločnosti Filmtopia

Vzácné dobové zábery, jedinečné spracovanie, obraz udalostí, ktoré sa nikdy nemali stať – aj o tom je unikátny dokumentárny film českého režiséra Tomáša Bojara LET DOMOV. Podáva príbeh československých letcov RAF Františka Fajtla a Filipa Jánského, ktorí po tom, ako nacisti obsadili Československo, utiekli z okupovanej vlasti, aby mohli za ňu bojovať.

František Fajtl

Filip Jánský

Dvaja statoční československí letci druhej svetovej vojny. Prvý stíhač, druhý strelec. Prvý korektný gentleman, druhý trochu „rošťák“. Obaja slúžili najprv na západnom a potom na východnom fronte. Obaja boli bez akýchkoľvek veľkých slov pripravení prinášať obeť. A obaja boli aj mimoriadne citlivými pozorovateľmi okolitého sveta. Zaujímali ich veci veľké i malé, vznešené i všedné.

Svinská vojna

Vo filme nás tak títo dvaja „dokumentaristi“ postupne sprevádzajú vojnovou archívnu krajinou Nemecka, Poľska, Francúzska, Veľkej Británie, Orientu, Sovietskeho zväzu a Slovenska. Ukazujú nám, aké to bolo utiecť z okupovanej vlasti, aby nacistom mohli konečne všetko „poriadne oplatiť“. Ako potom pred každým štartom museli premáhať strach zo smrti a po pristátí oplakávať padlých kamarátov, ale i oslavovať ďalší požičaný čas

na zemi. Ako si postupne zvykali na život v cudzích krajinách, učili sa chápať tamojšie zvyklosti a s humorom ich refletovali.

Ako síce vytrvalo odmietli ustupovať zlu, ale ako sa už po rokoch vysilujúcich bojov aj modlili, „aby tá hnusná, svinská vojna skončila.“ Boli to ľudia skromní, neokázali, obetaví, a pritom veľmi vtipní. Preletieť s nimi nepokojným vojnovým svetom je tým pádom číra radosť.

Výlučne archívne zábery sprevádzajú vnútorné hlasy oboch letcov, vďaka ktorým akoby dejiny oživali. Spoločnosť Filmtopia prináša do slovenských kín silný autentický zážitok.

Autentické rozprávanie hrdinov

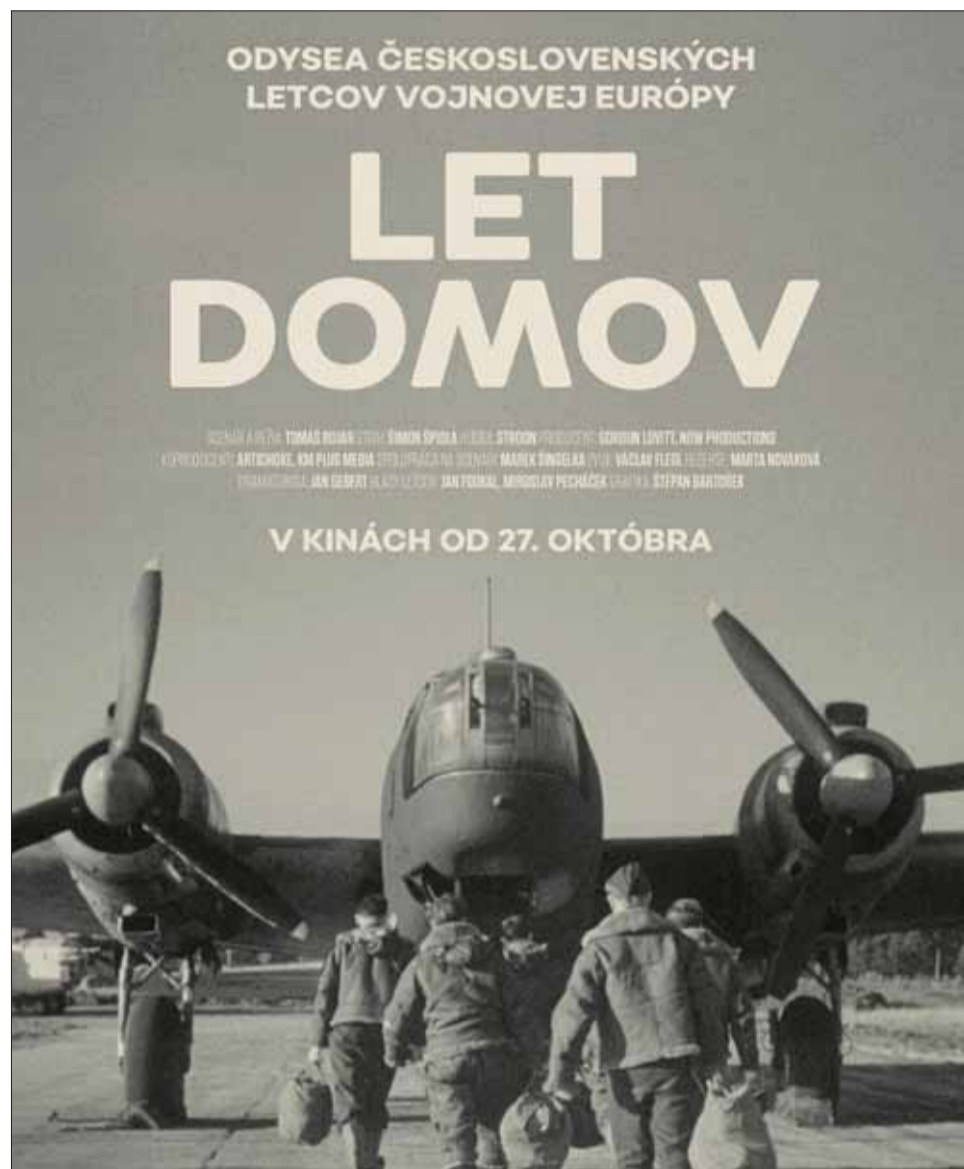
Jedinečný príbeh prežíva publikum cez rozprávanie dvoch vojnových letcov Františka Fajtla a Filipa Jánského (vlastným menom Richard Husmann), cez ich osobnú reflexiu vojnového života, plnú presných

postrehov i vtipných situácií. Obaja sú aj veľmi vnímaví pozorovatelia ľudí a života všade tam, kde bojujú a žijú. Ich vnútorný hlas sa jedinečným spôsobom stretáva a dopĺňa s dobovými archívnymi zábermi a vŕhne divákov do príbehu a doby, akoby sa všetko odohrávalo „tu a teraz“.

Prispieva k tomu aj originálna hudba slovenského umelca Stroona (vlastným menom Dalibor Kocián). Oceňovaný multiinstrumentalista a producent, ktorý na slovenskej hudobnej scéne pôsobí vyše de-

kádu, prekračuje hudobné žánre rôznymi smermi. Okrem iného pracoval aj s flautami a tubami z prvej scény filmu, ktorou je rozcvičovanie sa vojenskej kapely.

Fajtl (20. 8. 1912–4. 10. 2006) a Jánský (4. 9. 1922–29. 7. 1987), každý po svojom, hovoria aj o veľkých dramach na oblohe, aj o tých malých, niekedy zdanlivo banálnych, ale nemenej dôležitých „dramach“ na zemi. To, ako zobrazujú vojnu zasiahnutú Európu, je veľmi autentické, zrozumiteľné a stále aktuálne.

Symbol najlepších vojenských cností

Branislav Balogh

Exkluzívne pre Bojovníka odpovedala tesne pred premiérou dokumentu dcéra Františka Fajtla Jitka Režná.

Čo znamená byť dcérou vojaka, ktorý sa zaslúžil o národné oslobodenie?

Je to česť a cítim hrdosť, akého som mala otca. Moja radosť je o to väčšia, že dodnes ho nevnímam ako veľkého hrdinu, ale ako úžasného človeka. Bol skvelým manželom, otcom a napokon aj dedkom.

Ovplyvnilo otcov život jeho jazykové nadanie?

Myslím, že výrazne, pretože mal tiež odvahu jazyky používať. Hoci poznal len dvadsať slov, okamžite sa snažil ich používať a rozhovoriť sa. Zo všetkých jazykov mal najradšej češtinu a po svojich prvotných v nej našiel záľubu v písaní. Pre nás je dnes nesmierne vzácné, že zaznamenal množstvo svojich spomienok, vďaka čomu mohol vzniknúť aj tento dokument.

Verejnosť pozná generála Františka Fajtla (1912–2006) ako vojnového veterána, ale aký bol v súkromí?

Jeho veľkou záľubou bola záhrada a hudba. Miloval opery a hoci to málokto vie, mal hudobný sluch a rád spieval. Raz dokonca s ďalšími letcami spieval v parížskej opere. Spomedzi vlastností dominoval zmysel pre humor, česťnosť a skromnosť.

Ako vnímal svoj osud po vojne?

Udalosti (prepustene z armády a väznenie – pozn. red.), ktoré sa mu stali po vojne sa ho hlboko dotkli. O šesť rokov staršia sestra mala v čase jeho zatknutia 18 mesiacov. Mamu s ňou bez náhrady vy-

sťahovali z Prahy. Ja som sa narodila do rodiny poznačenej frustráciou z otcovho osudu. (Po zatknutí bol bez rozsudku súdu 1,5 roka väznený v tábore nútených prác na Mírove – pozn. red.) Rodičia nedopustili, aby otcov osud ovplyvnil naše detstvo. Otcov smútok z toho, že mu vzali krídla, bolo vidieť vždy, keď okolo domu v Lounech letelo lietadlo. Vybehol za dom a sledoval „aeroplány“ miznúce v diaľke.

V roku 1964 bol váš otec čiastočne rehabilitovaný, povýšený na plukovníka a po roku 1989 sa mu spolu s úplnou rehabilitáciou dostalo viacerých pôct vrátane menovania do generálskej hodnosti a udelenia Radu Bieleho Leva. Angažoval sa následne v spoločenskom živote?

V posledných 16 rokoch života absolvoval nespočetne mnoho prednášok pre žiakov a študentov. Spolu s kamarátom veteránom Úlehlom (plk. v.v. Lubomír Úlehlá, strelec 311. čs. bombardovacej perute RAF a stíhač Letectva Slobodného Francúzska, pozn. red.) jazdili po republike autom na besedy. Počas novembrových dní v roku 1989 bol častým hosťom besied

o politike v Činohernom klube. Vždy myslel na kamarátov a vravieval, že najhoršie nedopadli tí, čo zomreli vo vojne, ale tí, čo ju prežili a následne ich komunisti perzekvovali a nedožili sa rehabilitácii.

Čo považoval za vzor svojho vlastenectva?

Ideály a dielo T.G. Masaryka. V mojom veku považujem za najväčšiu devízu, keď sa viem postaviť za svoju rodinu. To môj otec bravúrne dokázal, mať rodinu na prvom mieste a chrániť ju. Keď jeho vlasť bola napadnutá, mal prirodzenú potrebu brániť ju. O to viac, že ako vidiecky chlapec stotožňoval vlasť s rodnou hrudou, pôdou okolo neho. Skrátka, vlasť nebola prázdny slovom a budem šťastná, ak sa niektoré z hodnôt, ktoré môj otec vyznával – pokora alebo skromnosť – znova vrátia na výslnie rebríčku spoločenských hodnôt.

A aký má zmysel tento film?

Podľa mňa nesmierny. Je spracovaný originálnym spôsobom. Fascinuje ma, že autori prešli až 15 archívov a film zostavili z archívnych záberov. Divák má možnosť vidieť nie starcov opisujúcich dobu, ale počuť hlasy v čase vojny mladých mužov, ako zo svojho pohľadu komentujú dobové dianie. Preto film pôsobí autenticky a realisticky.

Odišiel hrdina oslobodzovacích bojov, humanista, antifašista a socialista

Eduard Chmelár, status na FB

S hlbokým zármutkom a obrovskou bolesťou v srdci som prijal správu, že nás vo veku nedožitych 96 rokov navždy opustil jeden z posledných účastníkov SNP, hrdina protifašistických bojov, člen ÚR SZPB, spoluzakladateľ spoločnosti Prometheus – združenia svetských humanistov, Velvyslanec humanizmu za rok 2018 a môj ctený priateľ doc. JUDr. Ján Chudík, CSc.

Narodil sa 12. novembra 1926 v Jakubanoch (okr. Stará Ľubovňa). Už ako stredoškola odišiel do Povstania. Jeho partizánska brigáda operovala v Levočských vrchoch.

Obet' granátu

Po potlačení SNP sa vrátil domov, aby po príchode frontu vstúpil do radov Čerenej armády, s ktorou sa ako príslušník 4. ukrajinského frontu zúčastnil na oslobodzovaní Ostravy. Šiesteho mája 1945 tam bol vážne zranený, pri výbuchu granátu ho zasiahlo niekoľko črepín, z ktorých jedna mu uviazla tesne pri srdci (vybral mu ju až v roku 1957 zakladateľ slovenskej kardiochirurgie profesor Karol Šiška, ktorý bol v čase SNP veliteľom Prvej poľnej partizánskej nemocnice na Starých Horách).

Tesne pred výbuchom mu starší vojak z Odesy (pamätal si, že sa volal Piňkov), dal radu: „Synak, neboj sa, to, čo počuješ, že letí, sviští ponad vás, to už je neškodné. Ale to, čo nepočujete, to vás zasahuje do vnútra. Hlavne si chráň hlavu a srdce.“ Bolo krátko nad ránom, kráčať nemohli, keďže vedeli, že nablízku sú nemeckí vojaci, a tak sa „nekonečne dlho“ plazili blatom.

Zranenie na celý život

Takto sa dostali do jednej zo záhrad, kde bola pumpa na vodu. Niektorí z vojakov si tam išli umyť ruky, no bola to pasca. Vo vedľajšom dvore boli Nemci a všetkých pri pumpe zabil granát. Okrem Jána Chudíka. Nielenže akoby zázrakom unikol istej smrti, ale paradoxne, práve toto zranenie mu pravdepodobne zachránilo život. Vyhol sa totiž nasadeniu v Japonsku, kam boli odvezení všetci jeho druhovia v zbrani, z ktorých napokon prežili len dvaja.

Následky zranení si niesol po celý život. Ešte pred 10 rokmi, pri rutínnej kontrole na Kramároch, mu chirurg povedal: „A viete, že máte ešte jednu črepinu v pečeni?“ Poranená ruka ho stále bolela a pozašívany ukazovák na ľavej ruke cítil pri každej zmene počasia. Je neuveriteľné, akého vysokého veku sa s týmito problémami dožil.

Velvyslanec humanizmu

Po vojne krátko pracoval ako učiteľ, neskôr vyštudoval Právnickú fakultu UK a stal sa odborníkom na trestné právo, ktoré prednášal až do dôchodku, ale pôsobil aj ako advokát. Skĺbil sa v ňom hrdina protifašistického odboja s advokátom mieru, bojovníkom za sociálnu spravodlivosť a odporcom klerikalizmu. Na besedách často pripomínal: „My sme neočakávali len to, že skončíme s vojnou, ale že sa nám zlepšia aj životné podmienky. Že bude práca, že budú sociálne istoty... Bojovali sme pre lepšiu budúcnosť. Nerozumiem, prečo sa dnes tomuto aspektu venuje tak málo pozornosti!“

Angažoval sa i pri obhajobe ľudí bez náboženského vyznania. Vypracoval prvý návrh Stanov Spoločnosti Prometheus a bol prvým predsedom jej bra-

Ocenenie, ktoré si hrdina bojov proti fašizmu a nacizmu veľmi vážil.

tislavského klubu. V roku 2018 mu združenie svetských humanistov Prometheus udelilo čestný titul Velvyslanec humanizmu „za aktívnu účasť v národnooslobodzovacom boji proti fašizmu a nacizmu, za aktívnu obhajobu a prezentáciu hodnôt antifašistického odboja, za aktívnu a vzácnu vynaliezavú obhajobu práva na slobodu svedomia a myslenia, i prezentáciu životných hodnôt a postojov humanistov“.

Varoval pred neofašizmom

Pri preberaní ocenenia zdôraznil, že v Povstaní bojoval aj proti klerikalizmu, teda proti zneužívaniu náboženstva na politické ciele a kritizoval tzv. Vatikánske zmluvy. Trápila ho diskriminácia ľudí bez vierovyznania (o ktorých sčítanie ľudu preukázalo, že sú druhou najväčšou svetonázorovou skupinou hneď

po katolíkoch a tvoria takmer štvrtinu obyvateľov), stal sa signatárom Memoranda slovenských sekulárnych humanistov a znechucovalo ho, že prezidentka republiky sa odmieta stretnúť so zástupcami spoločnosti Prometheus, najväčšej a najstaršej organizácie tohto druhu na Slovensku.

Keď mi vlni blahoželal k titulu Humanista roka 2021, mali sme dlhý rozhovor. Trápila ho situácia ľavice na Slovensku, ktorá je podľa neho mŕtva, a vyjadroval i obavy o budúcnosť sekulárneho hnutia na Slovensku, ktoré podľa neho stagnuje.

Jeho vitalita bola obdivuhodná. Do posledných síl chodil na besedy a varoval pred vzťahujúcim sa neofašizmom na Slovensku. Ostali mi na neho pekné spomienky, ale aj prázdno v duši. Zaslúži si úctu a vďaka nás všetkých.

Posledná rozlúčka s Jánom Chudíkom

Ján Rohár
Foto: autor

„Drahý Janko, s nesmiernou bolesťou v srdci strácam dlhoročného osobného priateľa.“ Takto sa so slzami v očiach s bývalým černoarmejcom a partizanom doc. Jánom Chudíkom 26. októbra lúčil jeho blízky priateľ a odbojár Karol Kuna. Pripomenul odvahu ešte neploletého Janka postaviť sa so zbraňou v ruke proti fašizmu. Ich priateľstvo sa začalo pred mnohými rokmi na služobnej ceste v zahraničí.

Tam s veľkou znalosťou a rétorickými schopnosťami upozornil na vznikajúce tendencie nového fašizmu. Karol Kuna a Ján Chudík spoločne absolvovali nespočetné množstvo besied so študentmi. Chudík na nich využíval špeciálnu rekvizitu: originál črepiny, ktorá ho tesne pred koncom vojny zasiahla v blízkosti srdca.

Takto mali doc. Jána Chudíka pred očami tí, ktorí sa s ním prišli rozlúčiť.

Učiteľ i kamarát

Aj ďalšia účastníčka odboja, Anna Bergerová, citlivo vníma túto stratu: „Bol to veľmi múdry, spravodlivý človek, počívala som ho ako učiteľa, aj ako kamaráta. Bol veľmi spoločenský a veľmi, veľmi mi bude chýbať.“

Na pohrebe bolo mnoho členov SZPB. Tajomník ÚR Vi-

liam Longauer za nich pripomenul činnosť Jána Chudíka ako predsedu zväzovej Historickéj odbojovej skupiny vojakov v zahraničí i množstvo významností, ktoré si hrdinský antifašista vyslúžil. Náš kolega Braňo Balogh si na neho bude pamätať ako na človeka pevných morálnych hodnôt, ktorý ukázal, čo to znamená, vážiť si slobodu a postaviť sa čelom zlu: „V deň výročia Dukly mi povedal, že Dukla je nadovšetko symbolom ťažko vybojovanej slobody – práve vstup vojakov ČSR priamym účastníkom evokuje slobodu, za ktorú tak hrdinsky bojovali.“

Definícia fašizmu

A odbojárova vnučka Susana vyzdvihla najmä jeho univerzitné pôsobenie a zanietenosť do práva, ktorú po svojom dedkovi zdedila.

Odvážny a zaujímavý príbeh Jána Chudíka som ešte ako študent spracoval v rám-

ci dokumentárneho projektu. Dodnes si pamätám na hlbokú diskusiu a polemiku, ktorú sme viedli. Vždy bol veľmi priateľský a ochotný. Je mi veľmi ľúto, že sa nám nepodarilo splniť jeho posledné želanie: navštíviť miesta, kde bol 6. mája 1945 neďaleko Ostravy ranený. Túto návštevu sme spoločne naplánovali len pár dní pred jeho odchodom.

Napriek tomu môžeme pá-

Do bratislavského krematória sa prišlo s doc. Chudíkom rozlúčiť veľa ľudí

Ako sa formoval antifašizmus

Stanislav Mičev, historik

Protihitlerovská koalícia, ktorá sa začala programovo formovať od polovice roku 1941, upevnila svoje vzťahy, keď zástupcovia 26 krajín bojujúcich proti štátom Osi, vrátane predstaviteľov čs. zahraničného odboja, podpísali 1. januára 1942 vo Washingtone deklaráciu o spoločnom boji proti svetovým agresorom.

Zaviazali sa, že budú využívať všetky hospodárske a vojenské zdroje, neuzavrú separátny mier s nacistickým Nemeckom, fašistickým Talianskom a militaristickým Japonskom a budú spolupracovať vo vojne až do jej konca.

Pre českých a slovenských antifašistov to predstavovalo dôležitú satisfakciu. V priebehu ďalších mesiacov kabinet Winstona Churchilla oficiálne anuloval podpis Británie pod mníchovskou dohodou a Spojené štáty pred 80 rokmi – 26. októbra 1942 definitívne uznali čs. vládu v exile.

Obrat vo vojne...

Pre upevnenie spolupráce Spojencov mala veľký význam Teheránska konferencia najvyšších predstaviteľov USA, Veľkej Británie a Sovietskeho zväzu (28. 11. – 1. 12. 1943). Predmetom rozhovorov „veľkej trojky“ (Roosevelt, Churchill, Stalin) boli strategické otázky vytvorenia druhého frontu, vstupu ZSSR do vojny na Ďalekom východe, rozdelenia Nemecka, obnovenia Poľska a vzniku Dunajskej federácie.

Vojenské úspechy štátov protifašistickej koalície v nasledujúcom roku spôsobili zásadný obrat v priebehu 2. svetovej vojny. Porážky armád Nemecka na východnom fronte v zime 1942/43 pri Stalingrade, v lete a na jeseň 1943 v Kurskom oblúku a na Kaukaze mali značný ohlas vo verejnosti, ako aj vplyv na vnútropolitickú situáciu na Slovensku. Anglo-americké vojská prispeli k obratu vo vojne víťaznou bitkou pri El Alameine, konečnou porážkou nemeckých

a talianskych jednotiek v severnej Afrike, vylodením sa na Sicílii, Sardínii a Apeninskom polostrove v lete 1943.

...sa prejavil aj u nás

Od septembra sa zintenzívnili kontakty predstaviteľov občianskych demokratických síl na Slovensku zapojených do odboja. Vznikom V. ilegálneho ústredného vedenia KSS sa prehlbila

Dolný rad sprava Jozef Fundarek, Imrich Karvaš a Peter Zaťko.

snaha všetkých protifašistických zložiek o vytvorenie jednotného spoločného riadiaceho orgánu.

Šrobárova odbojová skupina sa tiež výrazne zaktivizovala. Začiatkom augusta odoslala do Londýna Memorandum, v ktorom sa zdôrazňovala rovnosť českého a slovenského národa a na tomto princípe by sa mali riešiť aj národnostné postavenie v obnovennej republike. Eduard Beneš nebol s ním spokojný, lebo vzniklo na stretnutí opozície s umiernenými ľudákmi u predsedu Najvyššieho súdu Martina Mičuru.

Okrem koncipientov Fedora Houdeka a Jaromíra Bottu (syna Ivana Krasku) bol prítomný aj predseda slovenského snemu Martin Sokol, bývalý minister ČSR Vavro Šrobár, generálny tajomník Ústredného združenia slovenského priemyslu Peter Zaťko a prednosta Najvyššieho úradu pre zásobovanie, súčasne guvernér Slovenskej národnej banky Imrich Karvaš. Prijatý dokument však nezískal potrebnú dôležitosť, udalosti sa uberali iným smerom.

Programový dokument z Vianoc 1943

V decembri 1943 predstaviteľia občianskych zložiek odboja vytvorili spolu s členmi vede-

nia KSS ilegálnu Slovenskú národnú radu a jej prvý programový dokument Vianočnú dohodu. V Bratislave ju za občiansky blok uzavreli: Ján Ursíny, Jozef Lettrich a Matej Josko, za komunistov Karol Šmidke, Gustáv Husák a Ladislav Novomeský. V januári 1944 ilegálnu SNR doplnil spomínaný národohospodár Zaťko a Ivan Horváth za sociálnu demokraciu.

Nebola pri tom však prítomná Šrobárova skupina ani ďalšie odbojové zložky, takže viaceré pokračovali v aktivitách mimo rámca SNR. Jej cieľom sa stal boj proti nacizmu, jeho domácim prísluhoáčom a prevzatie moci na Slovensku. Na miestnej úrovni sa začali vytvárať ilegálne národné výbory. Rada rešpektovala exilovú vládu v Londýne, s ktorou ju spájalo spoločné úsilie o obnovenie ČSR, ale s rovnoprávnym postavením Slovenska.

Kuriéri

Cenné služby v roku 1944 vykonal hlavný kuriér ilegálnej SNR pre styk s čs. orgánmi v zahraničí, člen ilegálnej skupiny Flora Rudolf Frašťacký, ktorý v rámci obchodných záležitostí cestoval do neutrálneho Švajčiarska, kam prinášal z Bratislavy správy adresované exilovej vláde a naopak, na Slovensko dôležité odkazy, vrátane tých pre pplk. gšt. Jána Goliana ešte pred vyhlásením SNP.

Významnú úlohu v styku medzi čs. exilom a odbojom vo vlasti zabezpečoval aj škpt. Jaroslav Krátký. Ako spravodajského a styčného dôstojníka Ministerstva národnej obrany ČSR ho vyslali v lete 1942 z Londýna do Istanbulu. Od marca 1944 plnil svoje poslanie na Slovensku. Zabezpečoval o. i. rádiové spojenie prostredníctvom vysielачky Vít medzi Londýnom a Golianom.

Prehlboval sa rozklad štátnej moci

V rokoch 1943 a 1944 zaznamenali diplomatickí úradníci z krajín Osi pôsobiaci v Bratislave, že slovenská verejnosť sa radikálne odkláňa od ľudáckeho režimu a nacistického Nemecka. Súčasne stúpali sympatie k Spojencom. Politický systém upadal do stagnácie a hlbkej vnútornej krízy. V celej spoločnosti dochádzalo k diferenciacii postojov k režimu a odboju. Neobišlo to ani členov HSLŠ, Hlinkovej gardy, úradníkov centrálnych a miestnych orgánov štátnej správy i zamestnancov súkromných firiem.

Prehlbovanie rozkladu štátnej moci sa prejavovalo všeobecnou pasivitou a alibizmom. Okruh presvedčených stúpencov slovensko-nemeckého spoločenstva sa neprestajne zužoval. Jednotlivci, skupiny, aj celé inštitúcie sa zapájali do protifašistického hnutia na ministerstvách, v hospodárskych úradoch, žandárstve, polícii, súdnictve, župných a okresných úradoch, ba dokonca i v Ústredni štátnej bezpečnosti.

Dvojité poverenie pre Goliana

Centrálnym miestom vojenských príprav Povstania sa v zmysle pokynov exilovej vlády a ilegálnej SNR stalo Veliteľstvo pozemného vojska v Banskej Bystrici. Goliana, od 1. januára 1944 náčelníka štábu VPV,

Prezident Eduard Beneš (v strede) slanec Vladimír S. Hurban, vpravo

určila 23. marca Benešova vláda za dočasného veliteľa vojenskej organizácie na Slovensku pri vedení vojenských operácií.

Tou istou úlohou ho 27. apríla poverila aj SNR. Tá ho požiadala, aby prevzal funkciu veliteľa

Veľká trojka Josip V. Stalin, Franklin D. Roosevelt na Teheránskej konferencii

Vojenského ústredia (VÚ), ktoré vzniklo ako ilegálna organizácia v rámci slovenskej armády.

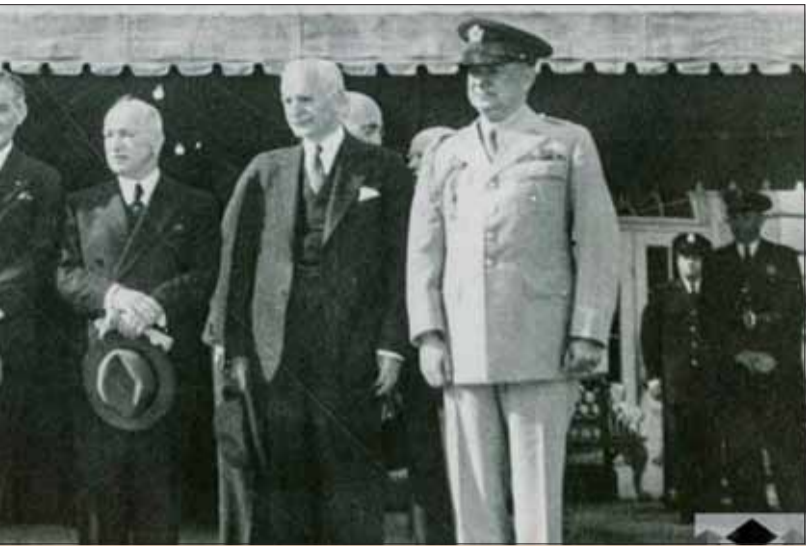
Veliteľom VPV ostával prívržencem ľudáckeho režimu proneckej orientácie gen. Jozef Turanec, čo sťažovalo Golianove aktivity. Okrem letectva podliehali VPV všetky jednotky a útvary zápoľnej armády dislokované

Ján Golian na stretnutí s partizánmi.

Členovia SZPB na čele s jeho predsedom Pavlom Sečkárom pred uzavretím Vianočnej dohody, december 2020.

pred Bielym domom vo Washingtone 12. mája 1943. Vľavo od neho vy-
o minister zahraničných vecí USA Cordell Hull a gen. Edwin M. Watson.

na území od Bratislavy po Levo-
ču. Išlo o pešie, delostrelecké,
tankové, jazdecké, automobilo-
vé, prieskumné a chemické dru-
hy vojsk s približne 24-tisíc vo-
jakmi a dôstojníkmi, s výzbrojou
64-tisíc pušiek, dvetisíc guľome-

v nich zodpovedných veliteľov
a podriaďiť ich jednotnému ve-
leniu. Plán mal pripraviť v súlade
so situáciou na sovietsko-nemec-
kom fronte tak, aby sa SNP koor-
dinovalo s vojenskými operácia-
mi Červenej armády.

klin D. Roosevelt a Winston Chur-
na jeseň 1943.

tovej, 200 diel a mínometov a iný-
mi zbraňami.

Keď Golian a ďalší významní
dôstojníci uznali ilegálnu SNR
ako politické centrum odboja,
rada ho poverila spracovaním
vojenského plánu Povstania. Na-
riadila mu vybudovať odbojovú
sieť v jednotlivých vojenských
útvoroch a posádkach, určiť

Prípravy na ozbrojené vystúpenie...

Všetky tieto činnosti sa dia-
li v hlbokjej ilegalite od konca
apríla a dotiahli sa do konkrét-
nej podoby 29. júna 1944, keď
VÚ predložilo vojenský plán
na schválenie SNR. Informácie
o zámeroch, ktoré bezprostred-
ne súviseli s prípravou ozbroje-
nej akcie na Slovensku, dostali
aj sovietske vojenské a politic-
ké miesta prostredníctvom vojen-
ského atašé v Londýne plk. Ale-
xandra F. Sizova 11. až 15. júla.

V nich VÚ predostrelo zámer
s dvoma východoslovenskými
divíziami, ktoré boli k dispozícii
na udržanie horských priesmy-
kov a schopné v súčinnosti s ČA
uľahčiť prechod jej jednotiek cez
Karpaty. Úlohou zápoľnej armá-
dy bolo sústrediť sa na strednom
Slovensku a zabezpečiť vyhlia-
dnutý priestor Zvolen – Banská
Bystrica – Brezno.

...až po miestnu úroveň

Zásluhou predstaviteľov ne-
komunistického odboja na čele
s Petrom Zaťkom, Imrichom Kar-
vašom, Daliborom Milošom Kr-
nom, Jánom Klinovským a Jánom
Stanekom sa v spolupráci s miest-
nymi odbojovými silami a ilegál-
nymi národnými výbormi poda-
rilo v júni až v auguste pripraviť
SNP po hospodárskej stránke.

Zabezpečovali presun finanč-
ných prostriedkov, vojenského
výstroja, pohonných hmôt, lie-
kov, potravín a priemyselných
produktov najmä do Banskej
Bystrice a jej okolia. Časť zásob
uložili vo viacerých útvaroch ako
depozit skladu intendačného ma-
teriálu vo Zvolene, Banskej By-
strici, Harmanci, Brezne a na ďal-
ších miestach. Z tohto hľadiska
sa „sňahovanie“ mohlo začať.

(Krátané a medzititulky red. Bojovník)

Ján Marták – vlastenecký učiteľ a antifašista

Ján Hargaš

*Ján Marták sa narodil 30. októbra 1912 v Mo-
ravskom Lieskovom. Kde sníva svoj večný
sen, netušíme. Iba 48 hodín pred oslobode-
ním Červenou armádou zomrel počas pocho-
du smrti z koncentračného tábora v Sachsen-
hausen – Oranienburg. Skonal ako hrdina pro-
tifašistického boja.*

Maturoval na Štátnom reálnom gymnáziu v No-
vom Meste nad Váhom v roku 1932. V školstve
videl svoje uplatnenie a poslanie, preto prijal
miesto výpomocného učiteľa na evanjelickej ško-
le v Starej Turej – na Dúbrave.

Múdry a vzdelaný muž

Externe sa ďalej vzdelával, postupne získal vy-
svedčenie učiteľskej dospelosti, spôsobilosť učiteľa
pre ľudové školy, vysokoškolský kurz pre kandidá-
tov učiteľov na meštianskych školách. Po skonče-
ní učiteľského ústavu v Modre začal od 1. septem-
bra 1934 učiť na Obecnej ľudovej škole v Horných
Bzinciach – Hrevúšová v katastri Cetuna. O jeho
vzdelanosti svedčí i to, že ovládal nemecký, fran-
cúzsky a ruský jazyk. Okrem svedomitého vykoná-
vania učiteľského povolania bol činný i v osvetovej
činnosti a zaslúžil sa o hospodársky rozvoj obce.

V skromných kopaničiarskych podmienkach or-
ganizoval ochotnícke divadlo. Bol aktívny v spolko-
vej činnosti. Zaslúžil sa o výstavbu cesty zo Bzniec
do Cetune, o výstavbu hasičskej zbrojnice a mnoho
ďalších obci prospešných vecí. Obyvatelia Cetune
ho mali veľmi radi pre jeho obetavosť, pre spoloč-
enskú angažovanosť, skromnosť a srdečnosť.

Aktívny odbojár

Krátko po vzniku tzv. Slovenského štátu sa za-
pojil do odbojovej činnosti. Aktívne spolupracoval
s odbojármi na Morave. Zabezpečoval a distri-
buoval propagačné materiály, pomáhal utečen-
com, ktorí utiekali z vtedajšieho Protektorátu Če-
chy a Morava. V rámci ilegálneho antinacistického
hnutia sa podieľal na formovaní partizánskych
skupín v regióne. Veliteľ partizánskeho oddielu
Hurban Miloš Uher v ňom mal oddaného a spo-
ľahlivého priateľa s mimoriadnymi organizačnými
schopnosťami.

Bol spoluzakladateľom revolučného národného
výboru v Bzinciach. Odbojová činnosť Jána Mar-
táka bola postupne rozmanitejšia, ale i nebezpeč-
nejšia, čo neuniklo miestnym sľedičom – udava-
čom. Tak sa stalo, že pri razii 3. decembra 1944
v Cetune nemeckí vojaci spolu s príslušníkmi po-
hotovostných oddielov Hlinkovej gardy (POHG)
odvliekli všetkých prítomných mužov na gesta-
po do Nového Mesta nad Váhom. Bol medzi nimi
aj Ján Marták. Ďalší osud pána učiteľa už nebol
k nemu priaznivo naklonený.

Väzenie, mučenie, smrť

Čakal ho výsluch a väzenie v Trenčíne, transport
do zberného koncentračného tábora v Seredi a od-

Pamätný list, ktorého držiteľmi sú pokračova-
telia odkazu Jána Martáka. foto: autor

tiaľ sa dostal posledným transportom 15. januá-
ra 1945 do nemeckého koncentračného tábora
v Sachsenhausen – Oranienburg. Keď sa koncom
apríla 1945 blížila Červená armáda ku koncent-
račnému tábora, vyhnali Nemci 33 000 chôdze
schopných väzňov v noci z 20. na 21. apríla 1945
na tzv. „pochod smrti“. Kto nevládal, toho zastre-
lili. Ján Marták so silne podlomeným zdravím po-
chod neprežil. Iba dva dni ho delili od oslobode-
nia postupujúcou Červenou armádou.

Jeho pozostatky ležia niekde v nemeckej zemi
na neznámom mieste. Po pánovi učiteľovi Jánovi
Martákovi zostali doma dve maloleté deti Dušan
a Eva, ktoré svojho otca už nikdy nevideli.

Pomenovali po ňom planétu

V roku 1947 udelil prezident Československej
republiky Jánovi Martákovi Československý voj-
nový kríž 1939 – in memoriam za zásluhy v boji
za oslobodenie Republiky a pri 20. výročí Slove-
nského národného povstania Pamätnú medailu. Po
hrdinskom učiteľovi spod Javoriny je pomenovaná
malá planéta slnečnej sústavy, objavená 1. 2. 1997
v observatóriu v Modre astronómami P. Kolným
a Ľ. Kornošom. Je zapísaná v zozname Centra ma-
lých planét ako – Minor planet center (MPC) pod
označením 15376 Marták 1977 (CT1).

Na znak úcty obyvatelia Bzniec pod Javori-
nou v r. 1964 odhalili učiteľovi Jánovi Martákovi
na škole v Cetune pamätnú tabuľu. A rodná obec
Moravské Lieskové pri príležitosti spomienky na
svojho významného rodáka vydala Pamätný list
k 110. výročiu jeho narodenia.

Rodáci na svojho hrdinu boja proti nacistom a ich domácim prisluhovačom nezabúdajú ani takmer
80 rokov po jeho smrti. foto: autor

Nová kniha archivára SZPB

Branislav Balogh

Počas obecnej slávnosti v Báhoňi (okr. Pezinok) v nedeľu 9. októbra uviedli do života knihu miestneho predsedu ZO SZPB Milana Buša. Vyše päťstočlenný dav sa zúčastnil aj na kultúrnom programe, na ktorom vystúpila skupina Fragile, spievajúca bez hudobného sprievodu.

Kniha Báhonské prechádzky storočiami 1244–2021 je prvou publikáciou komplexne mapujúcou dejiny obce Báhoň. Po kratšom úvode o dejinách obce vo vrcholnom stredoveku a novoveku má čitateľ možnosť zoznámiť sa s podrobnými dejinami 20. storočia.

Výchova k vlastenectvu

Ich opis sa venuje poľnohospodárstvu, školstvu, zdravotníctvu, cirkvi, športu, remeslám a spolkom pôsobiacim v obci. Pevné miesto majú aj priami účastníci

národného boja za oslobodenie pochádzajúci z obce.

Milan Bušo k dôvodom napísať knihu vyzdvihol nutnosť poznať regionálne dejiny: „Mojím zámerom, ako bývalého starostu a dnes predsedu ZO SZPB, bolo, aby sa mladšej generácii dostala kniha, v ktorej na pozadí veľkých dejín ukážem dejiny obce, jej obyvateľov a ich života. Verím, že kniha bude obohatením v rámci neraz opomínanej regionálnej výchovy o históriu okresu Pezinok. Práve poznaním miesta, kde žijeme sa dá budovať vzťah k domovine a moderné vlastenectvo 21. storočia. Teší ma záujem miestnych, keďže len v deň uvedenia knihy sa predalo 30 percent nákladu publikácie.“

O hrdinoch odboja

Dovedna na deviatich stranách v medailónkoch popisuje osudy Imricha Loja, Františka Michalíka či Leopolda Balšana a ďalších hrdinov pôsobiacich

v SNP. Nezapúda ani na zahraničných bojovníkov Jozefa Almášiho, Karola Hanusa a mnohých ďalších Báhoňčanov, ktorí bojovali za našu slobodu. Dnes už žije len posledný veterán bojov 2. svetovej vojny z obce Anton Lovásko. Je zá-

roveň posledným z bojovníkov 2. čs. paradesantnej brigády.

Knihu prajeme mnoho čitateľov, autorovi pevné zdravie a ďakujeme za pomoc, ktorú v minulosti vykonal a dodnes koná v registratúrnom stredisku ÚR SZPB.

Vtavo stojaci Milan Bušo sleduje ako starosta Báhoňa Ivan Patoprstý slávnostne ružovými lupeňmi uviedol knihu do života.

foto: autor

Na mieste Kukorelliho svadby

Marián Gešper, predseda Matice Slovenskej

Posledný augustový víkend patril po celej našej vlasti oslavám 78. výročia vypuknutia Slovenského národného povstania. Výnimkou neboli obce Ruská Poruba a Benkovce na východnom Slovensku. V prípade Ruskej Poruby to malo symbolické súvislosti, keďže obec bola aktívnym účastníkom povstaleckých i vojnových udalostí.

Mariána Gešpera sprevádzali vojaci v dobových uniformách. foto: MS

Podujatie Pamiatke našich predkov je putovný matičný program venovaný pohnutým dejinám 2. svetovej vojny a účasti matičiarov v povstaleckých udalostiach, čo je pomerne menej známa problematika. Súčasťou programu je divadelná dramatizácia Kapitoly zo života Ľudovíta Kukorelliho k dobrodružným osudom tohto slovenského rebelanta na pozadí apokalyptickej doby, v ktorej žil.

Program podujatia s názvom Pamiatke našich predkov mati-

čari v minulých rokoch úspešne predstavili verejnosti v rôznych častiach Slovenska a to napr. v Zvolene, Hermanovciach nad Topľou, Kobylniciach a inde.

Podujatie v Ruskej Porube sa začalo v gréckokatolíckom chráme Zosnutia Presvätej Bohorodičky. Práve v tomto chráme si zobral Aničku Onderovú, študentku medicíny z Bratislavy, za manželku náčelník štábu partizánskeho zväzku Čapajev a slovenský letecký dôstojník Ľudovít Kukorelli.

Vzdali sme úctu Štefánikovi

Dušan Rybanský, predseda ZO SZPB Košice-Juh

ZO SZPB Košice-Juh v spolupráci s MČ Košice-Nad jazerom zorganizovali koncom septembra zájazd k pomníku gen. Milana Rastislava Štefánika umiestneného v parku v Slovenskom Novom meste pri hranici s Maďarskom.

Pri pomníku sme si položením kvetov pripomenuli, že M. R. Štefánik bol významným politikom pri kreovaní spoločného štátu Čechov a Slovákov v roku 1918, o čom nám porozprával Anton Meteňko.

Pohnuté dejiny pomníka

V časoch rozmachu Slovenského Nového Mesta dala tento pomník postaviť v roku 1935 Slovenská liga. Nachádza sa blízko železničnej stanice, pretože práve tadiaľ Štefánik počas 1. svetovej vojny cestoval na ruský front. Aj pomníky majú svoje dejiny a tento konkrétny ich má poriadne pohnuté.

Bol niekoľkokrát odstránený a zase obnovený podľa toho, aká politická garnitúra tu vládla. Na svoje pôvodné miesto sa vrátil až v roku 2005.

Z určitého hľadiska môžeme jeho prítomnosť či neprítomnosť prijímať ako citlivý barometer stavu demokracie v našej krajine.

Pamiatka obetí holokaustu

V miestnom parku sme si taktiež minútu ticha pripomenuli obeť holokaustu pri pamätníku Židov, deportovaných zo Zemplínskej župy maďarskou vládou do koncentračných táborov v roku 1944. Predsedníčka Občianskeho združenia SZPB Monika Gergeľová poukázala, že v spoločnosti stúpa nevráživosť, netolerancia a dúfa, že ľudia a vlády sa z histórie poučili a nedovolia ďalšie vojnové a rasové pohromy.

Keďže je čas vinobrania, na späťočnej ceste sme sa zastavili v obci Malá Trňa a Čerhov, aby sme si pochutnali na dobrom vínku, kulinárskych špecialitách a vzhliadli zaujímavý kultúrny program. Účastníci boli so zájazdom veľmi spokojní a odnášali si množstvo zaujímavých zážitkov. Poďakovanie patrí organizátorom zájazdu, ako aj starostke MČ Košice-Nad jazerom Lenke Kovačevičovej, ktorá na zájazd schválila finančný príspevok.

Pri Štefánikovom pomníku s pohnutým osudom.

foto: autor

Na 1. ročníku turistického pochodu pri príležitosti výročia SNP, Karpatsko-duklianskej operácie a bojov o Dargovský priesmyk sa zúčastnili členovia ZO SZPB Trebišov č. 1 a č. 4, Čelovce a ich rodinní príslušníci.

foto: Alexander Gergely

Prednáškové turné Vladimíra Strmeňa

Branislav Balogh

Po dvoch rokoch sa 16. septembra uskutočnila v Majcichove dohodnutá beseda s priamym účastníkom SNP partizánom Vladimírom Strmeňom zo Starých Hôr. Riaditeľ ZŠ J. Palárika Martin Bódis privítal na pôde školy aj predsedu SZPB Pavla Sečkára, podpredsedu ÚR SZPB Norberta Lacka s tajomníčkou Irenou Lackovou.

Pán Strmeň žiakov od 7. po 9. ročník zaujal svojím príbehom z obdobia druhej svetovej vojny a SNP. Žiakov upútalo, ako sa dostal k partizánom, ako sa zapojil do národnoslobodzovacieho boja. Vladimír Strmeň s radosťou odpovedal na všetky otázky.

Učiteľka, ktorá na besede zastupovala kolegu dejepisára skonštatovala, že ešte nezažila, aby deti tak ticho a sústredene počúvali. Zaujalo ich, ako známy partizán najskôr študoval na vojenskej hudobnej škole, ako sa dostal na prázdniny, býval v Španej doline a keď prišiel domov, našiel v ich dome partizánsky štáb.

Vladimír Strmeň deťom zahral i zaspieval na harmoniku partizánske pesničky, ktoré mali veľký ohlas a potom pridal ďalšie, ktoré si deti „rozkázali“. Po skončení besedy Pavol Sečkár odovzdal riaditeľovi školy, starostovi Marošovi Marčekovi i priamemu účastníkovi protifašistického boja za aktívnu prácu v prospech SZPB pamätnú plaketu. Veru, aj partizán ju držal hrdo, vysvetľoval, že si ju váži, lebo takúto ešte nemá.

Po skončení besedy sa delegácia SZPB presunula do seneckého MsKS, kde ich s primátorom Dušanom Badinským čakali i čle-

novia výboru miestnej ZO SZPB. Najmä však 50 žiakov osemročného a klasického gymnázia pod vedením učiteľa Slavomíra Maľa. Nedočkavých počúvať i rozprávať sa s Vladimírom Strmeňom.

Na záver besedy Norbert Lacko informoval žiakov o virtuálnej aktivite 75 ruží víťazstva nad fašizmom a súťaži Medzníky 2. sv. vojny, ktorá by sa mala začať konať v mesiacoch január–február. Vladimír Strmeň hrou i spevom spríjemnil i následný slávnostný obed. Poďakoval sa za možnosť s radosťou odovzdávať svoje skúsenosti mladším generáciám a skonštatoval, že sa cítil ako doma.

Vzácnny hosť z Banskej Bystrice pútal oprávnenou veľkou pozornosťou. Dokázal rozlíšiť intelektuálnu úroveň žiakov a podľa toho volil vhodný spôsob komunikácie s nimi.

Vojnový hrdina Vladimír Strmeň na fotke s členom SZPB a vtedajším primátorom Senca Dušanom Badinským. foto: MsÚ Senec

Územím Partizánskej republiky

Ján Slosiarik, predseda ZO SZPB v Dobrej Nive

Druhú októbrovú sobotu, kedy už konečne prišlo „babie leto“, absolvovala skupina žiakov ZŠ s MŠ Juraja Sláviky Neresnického v Dobrej Nive, ich rodičov, ale i členov ZO SZPB v Dobrej Nive turistickú vychádzku. Vybrali sme sa z Donoval, cez Kozie chrby, Hiadelské sedlo do Korytnice.

Takmer 16 kilometrov v slnečnom počasí bolo veľmi príjemných. Okolité príroda v jesenných farbách nám ponúkala

množstvo nádherných záberov. Naším cieľom však bolo najmä uctenie si pamiatky boju-

júcich partizánov počas SNP a obetí fašistov na tomto území. Sviečku sme zapálili pri pa-

Na našich výletoch po pamätných miestach SNP nechýbajú ani deti. foto: autor

mätniku na Polianke, ktorý je venovaný aj Karolíne Bullovej za živa upálenej vo svojom dome podpálenom nacistami. Druhým pamätným miestom, kde sme položili spomienkový veniec, bol pamätník venovaný sovietskym partizánom, ktorí zoskočili v júni r. 1944 v blízkosti Hiadelského sedla.

Skaza v Korytnici

Záver túry sme absolvovali po lesnej ceste, obsypanej padajúcim žltým lístím, potvrdzujúcim vrcholiacu jeseň a blížiacu sa zimu. Z krásnej jesennej idylky nás doslova prebral vstup do kúpeľov Korytnica, do blízkosti chátrajúcich objek-

tovej, ktorým už asi niet pomoci. Len štyri minerálne pramene dokazujú, že ľudia sem ešte chodia za liečivou vodou. Až sa slzy tisnú do očí nad tým, ako štát dovolil schátrať aj toto „zlaté vajce“.

Pri kríži venovanom uzdraveným pacientom ešte z roku 1869, sme tiež zapálili sviečku. Chceli sme si takto uctiť pamiatku tých, ktorí vybudovali tieto kúpele. Na blízkom parkovisku nás však už čakal autobus, a tak sme náhlivo odišli, aby naše oči dlhšie nevideli toto pustnúce kúpeľné údolie. A aby sme si nepokazili celkový dojem a pekné zážitky z celého dňa a prejdenej kilometrov.

Jedinečný deň

Mirko Januška, člen výboru ZO SZPB Zlatníky

Aj v našej obci sme vzdali hold hrdinom SNP tak, ako každý rok. Po položení vencov vďaka za to, že môžeme žiť v mieri a slobodne zaznela štátna hymna a báseň, ktorá prítomných na chvíľu vniesla do ťažkých časov SNP. Predniesla nám ju Monika Idunková.

K prítomným sa prihovril starosta Erik Števuľa a predseda našej ZO Jozef Daďa, ktorí vyzdvihli význam SNP. Slávnostnú chvíľu využil náš predseda na odovzdanie členských preukazov novým členom, čím počet členov našej ZO stúpol na 38. Následne si prítomní uctili aj pamiatku padlých hrdinov v SNP na miestnom cintoríne, kam sa presunuli po ukončení oficiálneho programu.

Dvadsať deviaty august nie je len formálnym štátnym sviatkom. Je to deň, na ktorý musíme byť hrdí. Je jedinečný, nesmie zaniknúť a preto ho nespájame s inými akciami.

Účastníci osláv SNP v Zlatníkoch. foto: autor

Z Michaloviec na Duklu

Členovia SZPB z michalovskej oblasti na Dukle. foto: autor

Marián Lukáč, tajomník Obv SZPB Michalovce

Oblasťná organizácia SZPB Michalovce si pripomenula pamätný Deň hrdinov Karpatsko-duklianskej operácie v Duklianskom priesmyku. Vyše 50 jej členov reprezentovalo ZO SZPB Zalužice, Michalovce, Vinné, Palín-Zemplínská široká, Nacina Ves, Petrovce n/Laborcom, Sobrance a Strážske.

Po položení venca k pamätníku na cintoríne padlých vojakov 1. čsl. arm. zboru sme si pripomenuli boje od 8. septembra 1944 do rána 6. 10. 1944, kedy prebiehala najťažšia bitka medzi našimi vojakmi a nacistickými vojakmi wermachtu v tomto priesmyku.

Poklonili sme sa hrdinom týchto ťažkých dní a mysleli na tých, ktorí už sa slobody nedočkali. Pokiaľ išlo o oficiálny program, sklamaro nás,

že ústavní činitelia na podujatí chýbali. Príhovor štátneho tajomníka MO SR nás sklamaro tiež, lebo nebol o dejinnej udalosti, kvôli ktorej sme prišli, ale o nenávisti k tým, ktorí nás oslobodili. Brána slobody mu nič nehovorila.

SZPB sa vo vystúpeniach – ako v Banskej Bystrici – vôbec nespomínal, až na príhovor primátorky Svidníka Anny Vaškovej. Ďalšie prekvapenie nasledovalo na námestí vo Svidníku, kde vojaci čestnej stráže v zrýchlenom režime „pohodili vence“ ústavných činiteľov k soche hrdinu ZSSR a ČSSR Ľudvíka Svobodu. Pri pamätníku padlých vojakov ČA to vyzeralo rovnako.

Naši členovia to pochopili tak, že našim ústavným činiteľom je to asi jedno. Veríme, že to, čo sme zažili na Dukle sa opakovať nebude. Vďaka tým, ktorí nám pred 78. rokmi zabezpečili mier.

- **Bacúch:** Elena Cesnaková 74 a Mária Pravotiaková 94 rokov.
- **Banská Bystrica Radvaň:** Mgr. Cecília Lubá 70 a Anna Snopková 100 rokov.
- **Bardejov:** Štefan Rodák 70, Mária Sidimaková 83, Milan Mokrolužský 75, Anna Vančíková 75, Agnesa Kreščaková 81, Anna Fiľakovská 89 a Helena Stachová 89 rokov.
- **Becherov:** Andrej Vadoc 81 rokov.
- **Bernolákovo:** Zdenka Srnková 86 rokov.
- **Bojnice:** Mária Uhrínová 75 rokov.
- **Bratislava:** Juraj Mencer 86, Ján Baláž 84 a Irma Štefančíková 96 rokov.
- **Bratislava č. 24:** Ing. Nadežda Prizeminová 81, Františka Slaninková 80, Štefan Čáni 94, MVDr. Pavel Dobrocký 90, Ing. Karol Kuna 94, Viera Rendeková 70, Ing. Ján Švigár

- 89 a Milan Moniš 75 rokov.
- **Brusnica:** Jozef Fecko 84 rokov.
- **Čabiny:** Anna Habiňáková 83 rokov.
- **Čaňa:** Serafína Čigašová 70, Ladislav Kuruc 70, František Balog 40 a František Brestovič 80 rokov.
- **Cetuna:** Viera Adamovičová 79, Milan Hrevúš 80 a Vlasta Sláviková 85 rokov.
- **Čirč:** Mgr. Milan Varchola 60 rokov.
- **Dobšiná:** Ján Kalina 70 a Hildegarda Husárová 80 rokov.
- **Družstevná pri Hornáde:** Mária Janošiková 95 rokov.
- **Hertník:** Kristína Janošková 65 rokov.
- **Hniezdne:** Ján Fecenko 85 rokov.
- **Horná Mičiná:** Ján Polák 70 rokov.
- **Humenné:** Ľudmila Ondejková 80 rokov.

- **Kokava nad Rimavicou:** Rozália Pokarádiová 82 rokov.
- **Kordíky:** Blažena Bírešová 70 rokov.
- **Košice:** Božena Zvoláneková 70, Alžbeta Jamnická 93, Eva Štarková 75, Beáta Andelová 55, Ladislav Konya 82 a Rozália Tóthová 70 rokov.
- **Kružlová:** Milan Grega 75 rokov.
- **Kurov:** Ján Trudič 84 rokov.
- **Ladomirová:** Jolana Mňahončáková 80 rokov.
- **Lehota pod Vtáčnikom:** Ján Cipov 89 rokov.
- **Lipany:** Slavomír Černický 45 rokov.
- **Lipovec:** Dr. Vlasta Lišková 65, Mgr. Darina Žlabková 70 a Magdaléna Trabalíková 65 rokov.
- **Liptovská Teplička:** Mária Fendeková 82 rokov.
- **Livov:** Anna Hnatková 60 rokov.
- **Lučenec:** Emília Virágová

- 84 a Ernest Nagy 88 rokov.
- **Makovce:** Mária Šubertová 91 rokov.
- **Medzibrod:** Katarína Paľáčová 70 a Ing. Stanislav Hraško 83 rokov.
- **Medzilaborce:** Ing. Vladislav Višňovský 50 rokov.
- **Michalovce:** Jolana Szatmaryová 89, Vasil' Čuvan 75 a Mária Czetoová 75 rokov.
- **Myjava:** Kristína Borovská 93 a Ivan Šimo 82 rokov.
- **Nacina Ves:** Irena Pirová 82 a Martin Nemeč 60 rokov.
- **Nitra:** Viliam Babka 92 rokov.
- **Nová Baňa:** Monika Medvedová 45 rokov.
- **Ostrý Grúň:** Jana Balážová 65 a Ivan Maslen 80 rokov.
- **Pohorelá:** Juraj Bugajda 65, Ján Glejdura 80, Ján Kopráš 60, Radoslav Terek 25, Anna Datková 45 a Ingrid Lainciová 45 rokov.
- **Poltár:** Ján Izdinský 80 rokov.
- **Rimavská Sobota:** Mgr. Magdaléna Miháľová 65 a MUDr. Július Lukáč 85 rokov.
- **Šambron:** Peter Koršňák 75 rokov.
- **Selce:** Maroš Mikloš 50 rokov.
- **Senec:** Helena Pešková 69, Ing. Božena Urbanovičová 72, Mária Važovičová 77 a Zuzana Gabrišková 70 rokov.
- **Slovenská Lupča:** Mária Púchová 81 a Marta Planderová 81 rokov.
- **Stará Ľubovňa:** Anton Špes 91 a Alžbeta Jetlebová 80 rokov.
- **Strážske:** Michal Čajka 80 rokov.
- **Stropkov:** Jozef Il'kiv 81 rokov.
- **Sobrance:** Anna Lukáčová 65 rokov.

- **Sučany:** Viera Brveníková 81 rokov.
- **Svidník:** Michal Maňko 90 a Michal Kurilec 65 rokov.
- **Topoľčany:** Milan Šupa 55 rokov.
- **Trenčianske Teplice:** Marta Megová 85 a Milan Oravec 75 rokov.
- **Trenčín:** Ing. kpt. v. v. Štefan Šteflovíč 101, Nora Guttmanová 92, Darina Mičíková 82 a Lenka Filinová 35 rokov.
- **Veľké Teriakovce:** Jozef Špitál 73 rokov.
- **Veľký Krtíš:** Mária Garajová 88 rokov.
- **Vráble:** RSDr. Magdaléna Nilašová 75 rokov.
- **Vyšný Orlík:** Vladislav Kimák 60 rokov.
- **Závodka:** Jozef Hruška 70 rokov.
- **Žiar nad Hronom:** Antónia Lojková 82, Katarína Fabanová 83, Emília Balážová 82 a Mária Szolnokiová 88 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Kronikár par excellence

Ján Kochan

Člen ZO SZPB gen. Viesta Revúca a kronikár organizácie Emil Matejka sa dožíva 80 rokov. Narodil sa v Turčoku okr. Revúca v rodine robotníka. Otec bol baník, mama domáca. Tu začal navštevovať základnú školu.

Po presťahovaní sa do Revúcej tu ukončil základnú školu v roku 1953. Po jej skončení pokračoval v učení na Odbornom učilišti východoslovenských strojárni v Košiciach. Tu získal výučný list v profesii strojní zámočník. Do prvého zamestnania nastúpil v Kráľovopolskej strojárni Brno. Popri zamestnaní pokračoval vo vzdelávaní na SVŠ, kde získal maturitné vysvedčenie. „Vojnu“ si odkrútil vo vojsku CO vo Frýdku-Místku a na veliteľskej rote štábu CO v Prahe, kde vykonával funkciu štábného pisára.

Od roku 1963 v SMZ Lubeník prešiel za 39 rokov rôznymi zamestnaniami a funkciami, popri ktorých ukončil v roku 1967 večernú priemyselnú školu strojnícku v Košiciach. Od roku 2002 je na dôchodku. Za jeho aktívnu činnosť bol v roku 2021 ocenený primátorom mesta. Je držiteľom Medaily M. R. Štefánika I. a II. stupňa.

Ako člen výboru ZO SZPB gen. Viesta v Revúcej vedie kroniku ZO. Zapísal už 5 hrubých kroník, v ktorých zachytil život ZO. Za jeho aktívne pôsobenie mu členovia organizácie a zvlášť jej výboru d'akujú a želajú veľa zdravia v ďalšom živote a ostré pero.

Navždy sme sa rozlúčili

- **Bernolákovo:** s 84-ročnou Teréziou Varečkovou.
- **Lučenec:** s 84-ročnou Valériou Berackovou.
- **Mýtna:** so 74-ročnou Evou Bakuľovou.
- **Strážske:** s 88-ročným Pavlom Mlynárčikom.
- **Žilina:** s 93-ročným Matúšom Behanom, partizanom I. pb. M. R. Štefánika.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Deklarácia medzinárodného kongresu antifašistov

Časť delegátov kongresu FIR s predsedom Vilmosom Hantym (v strede v hnedom saku) a generálnym tajomníkom Ulrichom Schneiderom (po pravej ruke V. Hantya).
foto: redakcia

Nebezpečenstvo posilňovania pravic v dnešnej Európe v posledných týždňoch potvrdili nielen výsledky parlamentných volieb vo Švédsku a Taliansku. Prvýkrát po desaťročiach zažívame, že premiérka významnej európskej krajiny nikdy nezaprela svoj fašistický pôvod. To posilňuje pravicové tendencie, ktorým musíme čeliť v iných štátoch ako Maďarsko, Poľsko a niekoľko pobaltských republík.

Nielen v centrálnych vládnach, ale aj na regionálnej úrovni ovplyvňujú politiku v Európe

pravicové tendencie, ako to môžeme vidieť v Belgicku, Španielsku a aj v Nemecku. Ovplyvňujú tak i politické diskusie a rozhodnutia v Európskom parlamente. Tieto sily predstavujú rasizmus a xenofóbiu, nenávisťné prejavy, antidemokratické tendencie a sociálnu segregáciu, popieranie práva na diverzitu, fašistické násilie voči utečencom a cudzincom, fyzické útoky a dokonca ničenie miest, na ktorých sa stretávajú demokratické organizácie a pod. Okrem toho sme svedkami znesvätenia pamätníkov, prípadne synagóg či mešít.

Rast pravic súvisí aj s vojnou na Ukrajine. Hoci pravicové skupiny niekedy volajú po „mieri“, „politicky“ či spoločensky z tejto vojny profitujú. V dôsledku sociálnych problémov ľudí a protestov proti nim očakávajú kolaps demokratického systému v európskych krajinách.

FIR podčiarkuje svoju pozíciu, ktorú sme pomenovali od samého začiatku vojny na Ukrajine: **Túto vojnu nemožno legitimizovať v mene antifašizmu.** FIR vyzýva na okamžité prímerie a začatie medzi-

národných rokovaní. Zbrane nikdy neprinesú mier, diplomacia a rokovania sú jedinou cestou. Je to potrebné najmä pre záchranu životov civilného obyvateľstva.

Druhou stranou mince sú **problematické tendencie historického revizionizmu, búranie pamätných miest a samotných pamätníkov**, ako to zažívame vo viacerých krajinách Európy. Kým pamätné stromy pre väzňov v koncentračnom tábore Buchenwald ničili neofašisti, v iných krajinách ústredné pamätníky sovietskych osloboditeľov búrajú štátne orgány. Deje sa to spoločne s historickými revizionistickými tendenciami v školách a verejných inštitúciách.

Viac ako **inokedy dvíhame hlas na protest proti takémuto vývoju a angažujeme sa v posilňovaní antifašizmu pri budovaní občianskej spoločnos-**

ti, aby sme zachovali odkaz odbojárov, preživších a osloboditeľov. Toto musí byť úlohou výchovy mladých generácií. Medzinárodná konferencia antifašistov vyzýva všetkých demokratov, aby si uvedomili, že pravicové populizmus, krajne pravicové „sľuby“ predstavujú skutočné hrozby pre naše životy. Na toto nebezpečenstvo upozorňujeme a vyzývame na spojenie občianskej spoločnosti, organizácií veteránov, súčasných antifašistov, odborov, ľudsko-právnych organizácií, mládežníckych hnutí a iniciatív, ale aj konzervatívov.

Budujte siete a hnutia otvorené pre všetkých ľudí ochotných brániť demokraciu, slobodu, ako aj politické a sociálne práva všetkých ľudských bytostí v každej z našich krajín. Musíme sa rozhodne postaviť extrémnemu pravicovému nebezpečenstvu.

Slovensko na kongrese FIR zastupovali podpredsedovia ÚR SZPB Juraj Drotár (druhý zľava) a Jozef Ťažký (vpravo).
foto: redakcia

Odišiel veľký muž Talianska

Európu a svet zasiahla správa o úmrtí slávneho partizána Maria Fiorentiniho. Vo veku 103 rokov nás opustil rodák z večného mesta, ktorý od roku 1943 aktívne spolupracoval s hnutím Spravodlivosť a Sloboda a Komunistickou stranou Talianska. V rámci hnutia odporu proti fašizmu a nemeckej okupácii sa postavil na čelo Vlasteneckej akčnej skupiny (GAP), v IV. operačnej oblasti Ríma.

V rámci nej vykonal viacero úspešných diverzných akcií. Napríklad 26. decembra 1943 hodil na striedajúcu sa strážnu jednotku pred väznicou Regina Coeli v Ríme balíček s 2 kilogramami výbušniny trinitrotoluén. Výsledkom

bolo 5 mŕtvych na mieste, z toho 2 zomreli v nemocnici, približne 20 vojakov vyradených z boja a na istý čas zákaz používania bycyklov v Ríme. Fiorentini totiž ušiel práve na bicykli.

Veľmi úspešnou bola aj akcia z 23. marca 1944. Vďaka Fiorentiniho informáciám o itinerári okupačných jednotiek sa podarilo zrealizovať útok na Via Rasella, ktorý pripravil o život 33 okupačných vojakov a z boja vyradil ďalších päťdesiat.

Počas vojny sa mu až štyrikrát podarilo utiecť z nacistických väzení, čím sa stal legendou. Po jej skončení sa odmietol uchádzať o politické posty a stal sa matematikom. Špecializoval sa na algebrickú geometriu a neskôr získal miesto profesora matematiky na Univerzite v meste Ferrara.

Pri príležitosti 100. narodenín sa uskutočnilo viacero spomienkových podujatí, vrátane vydania knihy jeho spomienok. Bývalý minister kultúry Dario Franceschini vyhlásil, že Fiorentini „žil život plný vášne, vedy a lásky k slobode. Stratili sme veľkého Taliana.“

Sústrast' vyjadrili nielen vrcholní predstavitelia Talianska, ale aj predseda SZPB Pavol Sečkář, ktorý poslal kondolenčný telegram predsedovi talianskych antifašistov ANPI Gianfrancovi Pagliarolovi. Česť a sláva človeku, ktorý mal spomedzi žijúcich talianskych partizánov najviac medailí. (bb)

Úmrtie účastníčky odboja

Branislav Balogh

Len dva týždne pred 99. narodeninami zomrela v Osvienčime účastníčka protinacistického odboja a väzenkyňa koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau Zofia Posmyszová. Počas okupácie Poľska pracovala v káblovej továrni a navštevovala odbojarmi organizované podzemné vzdelávacie kurzy. Vo veku 18 rokov ju v roku 1942 zatkli v Krakove.

V tom istom roku sa ocitla v Auschwitz-Birkenau. Tam počas dva a pol roka okrem neľudského zaobchádzania prežila aj nákladu týfusom, na ktorú takmer zomrela. V roku 1943 ju vybrali pre znalosť nemčiny za pisárku do kuchyne a skladu chleba. V januári 1945 absolvovala pochod smrti a následne ju deportovali do Ravensbrücku a jeho satelitného tábora Neustadt-Glewe, kde sa dočkala oslobodenia.

Po vojne sa v Poľsku stala známou spisovateľkou. Najviac pre autobiografický príbeh Cestujúca z kabíny č. 45. Jeho výnimočnosť spočíva v tom, že je jedným z prvých z pohľadu väzňa, dozorkyne v Auschwitzu. Prostredníctvom postavy bývalej dozorkyne, ktorá sa 16 rokov po vojne stretne na zaoceánskom parníku ako manželka nemeckého diplomata s bývalou väzenkyňou, autor-

ka kladie otázky o morálnej vine nacistov, esesákov a ich prisluhovačov. Približuje dilemu ich začlenenia do povojnovej spoločnosti a otázku do akej miery si uvedomovali a boli ochotní priznať svoju vinu.

Posmyszová bola držiteľkou najvyššieho poľského vyznamenania Radu bielej orlice, ako aj Záslužného rádu Spolkovej republiky Nemecko.

Galéria odboja

V minulosti som sa pri čítaní kníh, aj tých otcových, viac zameriaval na text, než na ich výtvarnú stránku. Keď som si pri príležitosti 100. výročia narodenia **Miloša Krnu** listoval jeho literárne diela, aj pod vplyvom tejto rubriky som si pozornejšie všimol ilustrácie. Pomerne reprezentatívna zbierka našich i zahraničných umelcov. V roku 1958 v Mladých letách vyšiel jeho román o kpt. Jánovi Nálepkevi *Vrátim sa živý*, ktorý potom vydali v slovenčine ešte päťkrát a v iných jazykoch dokonca deväťkrát. Stal sa tiež predlohou pre dva filmy, známejší je ten pod názvom *Zajtra bude neskoro* s Milanom Kňažkom v hlavnej úlohe.

Prvé vydanie knihy a zároveň piate (1982) ilustroval, vrátane prebalu, národný umelec **Július Nemčík**. Otec mal medzi maliarmi viacero priateľov, ale jedine k nemu chodieval pravidelne do ateliéru. Zrejme ho tam presvedčil, aby sa zameril na Nálepku. Nemčíkovi zabezpečil tvorivý pobyt na Ukrajine, aby si osobne mohol prezrieť nížinné lesy, kde Nálepka ako dôstojník slovenskej armády prešiel na koni s bojovými druhmi k sovietskym partizánom.

Obálku 2. vydania (1961) navrhol zaslúžilý umelec **Jozef Baláž**, 3. vydania (1964) akademický maliar

Orest Dubay, 4. (1971) známy ilustrátor **Jozef Cesnak** a 6. (1986) **Milan Chvíla**. Napr. ukrajinské vydanie *Povernus živij* (1959) ilustroval **I.D. Princevskij**, maďarské *Visszajövök* (1950) **Lajos Lehén**, 1. české *Vrátim se živý* (1960) **Milena Kadlecová**, 2. (1961) **Jaroslav Šůra**, 3. (1984) **Jan Parkman**, bulharské *Še se vorna živ* (1979) **Rumen Rakšinev** a lotyšské *Tikumigais* (1986) **Marija Dubinina**.

Z prvej románovej trilógie bola najúspešnejšia druhá časť – o SNP *Lavina*. V Slovenskom spisovateľovi ju roku 1954 zverili akademickému maliarovi **Vincenzoovi Hložníkovi** a 2. vydanie r. 1974 **Antonovi Hollému**, v pražskom vydavateľstve Naše vojsko (1957) **Zdeňkovi Majznerovi**, prvú časť trilógie *Dve cesty* (1953) **Eugenovi Nevanovi**. S menami známych výtvarníkov sa stretávame aj v Krnových útlejších knižkách (novely, zbierky poviedok a básní), v ktorých sa často vracia k povstaleckým spomienkam: *Ranný vietor* (1961) **Miroslav Cipár**, *Jastrabia polana* (1963) **Milan Veselý**, *Meteor do daru* (1973) a *Modrooká zem* (1980) – obe **Anna Pelikánová-Bartošová**, *Za závejmi záveje* (1981) **Jozef Cesnak**, ktorý je autorom obrázkov aj v otcovom poslednom románe o období prvej ČSR – **Republika** (1987).

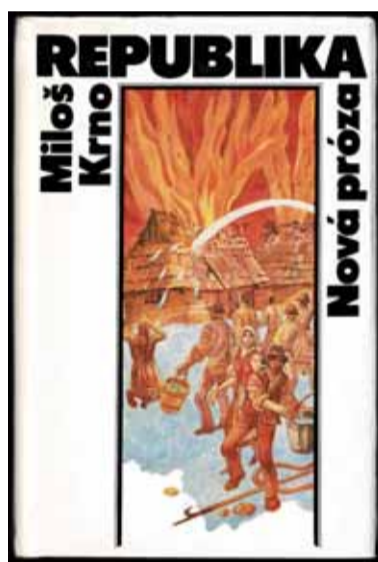
Zbierky veršov od autorov z jednotlivých národov vtedajšieho Sovietskeho zväzu, ktoré Krno prekladal z ruštiny, spestrili kresby **Nade Rappensbergerovej**, **Marcel Dúbravec**, **Marcel Cipár** a ďalší.

V roku 1978 začala v Slovenskom spisovateľovi vychádzať druhá románová trilógia z obdobia rokov 1939 až 1948 s ironicky myslenými názvami *Cnostný Metod* (prebal a väzbu navrhol **Lubomír Longauer**), v 2. vydaní (1980) na obálke figuruje fotografia poľského herca Mieczysława Czechowicza, ktorý v rovnomennom filme stvárnil titulnú rolu, *Udatný Radúz* (1984) ilustroval **Stanislav Flak** a *Statočný Celo* (1985) **Vladimír Petrik**.

Napokon jedna novinka, hoci sa dielo neviaže na 2. svetovú vojnu. Ide o gruzínsky národný epos spred ôsmich storočí od Šota Rustaveliho *Junák v tigrej koži*. Krnovho prekladu (1980) sa výtvarne úspešne zhostil už spomínaný **Marcel Dúbravec**. V týchto týždňoch pri príležitosti otcovej storočnice vychádza znovu, ale s ilustráciami známeho maďarského maliara a grafika **Mihályja Zichyho**, ktorý sa koncom 19. storočia do eposu zamiloval a svojich 35 romantických obrazov na túto tému venoval ako dar gruzínskemu národu.

Martin Krno

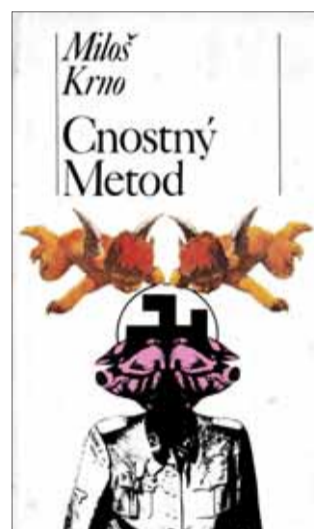
Detailnejší prehľad na www.bojovnik.eu

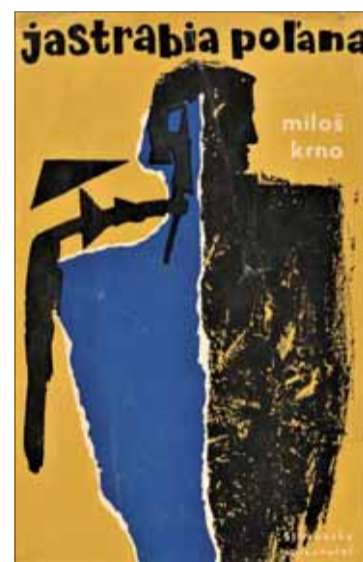
Jozef Cesnak – Pavol Blažo – obálka románu Miloša Krnu *Republika*, Slovenský spisovateľ 1987.

Július Nemčík Ilustrácia ku knihe Miloša Krnu *Vrátim sa živý*, 1958.

Lubomír Longauer obálka románu Miloša Krnu, *Cnostný Metod*, 1. vydanie, Slovenský spisovateľ 1978.

Milan Veselý obálka k novele Miloša Krnu *Jastrabia polana*, Slovenský spisovateľ 1963.

pomôcky: LADIN, OGI, POE, LETS, ALAMANI	kŕmna ošípaná	1. časť tajničky	autor výroku: O. W. HOLMES	zomelú	kraj na Slovensku	údery	arabské mužské meno	EČV Žiliny	jed	talianske mužské meno	3. časť tajničky	šarha
skratka bakalára			zvítaz nad niekým v boji						vyper			
solmizačná slabika			kyprila pluhom vojenský odvod						úradný poplatok patriaci Dite			
staroger-máni								tvrdé cukríky prestal žiť				
sejby						dialky výsledok delenia						milenci
	gestom upozornia na niečo	ženské meno nervový jed				obluda bendžo						
zaspia					vzťahujúca sa na Boha nechá, po anglicky					999 rímskymi číslicami sekáš		
vykonáva- teľ trestu smrti				epocha triasu americký spisovateľ					temnota sídlo v Japonsku			
plošná miera			utváral penu rímska šestka						ukazovacie zámeno skratka pre a podobne			
2. časť tajničky									špión			
násilím odvliekol									vydávaj ostrý vysoký zvuk			

Správne vylúštenie tajničky z č. 20 znie: **Trápenie nejde na úžitok**. Knihu posielame **Antónii Sekerkovej z Rožňavy**.

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovnik@szpb.sk.

Noviny vychádzajú s finančnou podporou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

BOJOVNÍK
Dvojtyždenník antifašistov

Vydáva Slovenský zväz protifašistických bojovníkov • Šéfredaktor Braňo Ondruš, redaktori: Sofia Préterová, Martin Krno, Boris Macko, web a FB: Ján Rohár a Branislav Balogh • Internet: www.szpb.sk a www.bojovnik.eu, e-mail: redakcia@bojovnik.eu • Sídlo vydavateľa a adresa redakcie: Štúrova 8, 815 72 Bratislava • IČO 00177431 • Neobjednané rukopisy a fotografie sa nevracajú • Vychádza dvojtyždenné, cena jedného čísla 0,70 € (0,44 € pre predplatiteľov) • Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty • Objednávky (aj do zahraničia) vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, 820 14 Bratislava 214, e-mail: predplatne@slposta.sk • Tlač: DOLIS GOEN, s.r.o., Sklenárska 6, 811 02 Bratislava • Ročník XLVI (LXVII) • Podávanie novinových zásielok povolené riaditeľom pôst pod č. 2606/93 zo dňa 27. 7. 1993 a RPR poštou Ba 12 z 15. 12. 1993 pod č. 191/93 • Index č. 49 036, ISSN 0323-2018 • ISSN 2585-9625 (online) • Evidenčné číslo: EV 204/08. Titul neprešiel jazykovou korektúrou.

ZRNKÁ HUMORU

Komplikované vzťahy medzi mužom a ženou v ich rozličnom štádiu nie sú častým námetom iba romantických kníh a filmov, ale aj vtipov. Prinášame ich plnými priehrštiami.

Je noc. Podozrivý šum v byte. Manžel budí svoju polovičku: „Zdá sa mi, že v dome sú zloději. Pre každý prípad si obleč šaty.“

„A ktoré, tie nové zelené alebo žlté?“ pýta sa žena.

V parku na lavičke sa túlia milenci. Ona hovorí: „Drahý, ak sa zoberieme, budeme mať tri deti.“

„Drahá, a ako to vieš tak dopredu?“ čuduje sa on.

„Lebo teraz sú u mojej mamy.“

Muž šoféruje a oproti ide auto so ženou. Tá sa vykloní z okienka a naňho zareve: „Prasa!“

Muž neváha a zakričí na ňu: „Krava!“ Pokračuje v ceste a v prvej zákrute to napáli do obrovského prasaťa.

Poučenie: Keby tak muži niekedy počúvali ženy.

„Ako si mohol pred celou spoločnosťou povedať, že som

hlúpa?!“ vyčíta žena po večierku manželovi. Ten odvetí:

„Prepáč, ja som nevedel, že to chceš utajiť.“

„Ten náš nový šéf je naozaj šľachetný,“ konštatuje muž pred priateľom. „Predstav si, že ťa pozve na večeru do hotela, zaplatí ti dve fľaše vína a ešte ťa nechá u seba prespať.“

„A tebe sa to už niekedy stalo?“ vyzvedá sa kamarát.

„Mne nie, ale mojej žene už trikrát...“

Zhovárajú sa dve priateľky: „Ako si zistila, že tvoj milenc je ženatý?“

„Ja som nič nezistila. Ona si zistila mňa.“

Medzi kamarátkami: „Môj muž je jasnovidec. Zavolala som mu z kolegyninho mobilu a on: Čo sa deje, láska moja? Hneď vedel, že som to ja.“